

DEBRECENI FŐISKOLAI LAPOK.

KIADJA: A FŐISKOLAI MAGYAR IRODALMI TÁRSULAT.

<p>Szerkesztőség és kiadóhivatal: Debrecen, Főiskola. Megjelen havonta két szám.</p>	<p>Feladó szerkesztő: GYÖRÉK JÓZSEF. Társ-szerkesztők: DARVAS JÁNOS és PÁNCZÉL JENŐ. Kiadóhivatali főnök: Tóth János.</p>	<p>ELŐFIZETÉSI ÁRAK: Egész évre 5 korona. Fél évre 2 kor. 50 fill. Fülszáll egyesületeknek 4 korona. Főiskolai hallgatóknak 3 korona. Egyes szám ára: 40 fillér.</p>
---	---	--

A modern kultúra.

Új idők szele fúj mindenfelé. A létezés mély vizein új viharoktól kavargó a hullám. Diadalmasan, feltartóztatlanul robog előre az élet. A tegnapiakból lassanként kiépül a holnap és az idők összeroppanásaiból megszületik az örökkévalóság.

Minden nap az előbbinek továbbfejlődését jelenti. Óriási mérőföldmutatók jelzik e tekintetben az utat, amit az emberi kultúra az idők folyamán befutott. Igazságok, eszmék és törvények roppantak össze, hogy helyet adjanak az újabbaknak, az igazabbaknak.

Mert minden jó, amit az idő méhe előhoz. A kárhóztatás bélyegét reudesen csak az utókor süti a dolgokra.

Mint a lavinaszerű hógörgeteg a romboló sziklatömböket: úgy hozza, sodorja az idő is magával az eszméket és a harcok gondolatokat. A társadalmi evolúció gondolata ott kísért mindenki lelkében s mint a tavaszi bimbó a nap-sugár csókjára, úgy pattan ki virágba borultán az idők jelére.

Nincs ugrás és nem lehet megállás. Szükség és időszerűség a törvény, amely szerint fejlődik minden: születés, élet és meghalás.

A mai, modern kulturmozgalmat is az idők méhe szülte. Jött, mint a lavina, rombolva, zúzva, dühörögve; hogy az útján megtisztulva szépüljön ki az élet.

Rontó betegsége a mi korunknak, hogy minden új dolgot károsnak és veszedelmesnek szeretünk tartani. A baj bennünk van, kiknél a bíráskodást rendszerint az önzés szüli. Félünk magunkért, érdekeinkért, pozícióinkért és a magunkba-szeretés meg és kicsufoltatja vélünk az örök igazságot.

A Messiásoknak és a megváltó eszméknek mindig ez volt a sorsa. De a golgoták homá-

lyán és a Campo-Formio mezőknek véres porán át is keresztül tört a diadal lángja és a gondolat és az eszme éltető tüzéből mindig kiragogyott az új, az igazabb élet.

A mai, modern, magyar kultúra is diadalra jött. És az a mozgalom, ami elkezdődött a politikában, a társadalomban, az irodalomban és általában az egész magyar életben, előbb-utóbb meg fogja termékenyíteni a sovány és meddő magyar ugart, amelyen eddig csak az ősi dicsőség nevéntsvirágai díszeltek hívalgó pompában.

A multakból megélni nem lehet. Szép és szent a kegyeletes érzés, de nekünk is csinálnunk kell a történelmet.

A harcoknak ideje lejárt. Ma a kultúra a fegyver, mely az eszmék és gondolatok kohólyában izzik ki élesre. A harc: a jövő csatája. A cél: az újabb nemzeti dicsőség.

Nem kegyeletsértés, nem hazafiatlanság tehát a modern kultúra, hanem igenis igazság és törvényszerűség.

A lavina megindult. Útját többé senkisémm állhatja. És minél több kis hópehely tapad hozzá, annál nagyobb lesz és annál szélesebb. Az új idők szele már fújdogál és a létezés mély vizén már kavargó az új viharoktól a hullám.

...Bizony, bizony, nem úgy van jól, ahogyan van, hanem ahogyan lenni kellene!

Györék József.

A motor.

— Sikerült? — kérdezte a feleség és csendre intette a kebléhez tapadó kis fiát.

A férj sápadt volt a munkától. Az ujjai idegesen remegtek a kimerültségtől. Hat órát dolgozott egyfolytában, föl sem tekintve.

— Sikerült minden — szólott és nagy lélekzet tört elő a melléből. Ez azonban sóhajtas volt,

nem a megkönnyebbülésnek diadalmas fohászko-dása.

Az asszony lehúzta a kesztyűjét és nagy szeretettel végig simogatta az ura homlokát. Aztán kényszerítette, hogy rá nézzen.

— István, a sikernek nem így szokás örülni.

És mikor látta, hogy az ura egyre kedvetlen, odatartotta neki a gyereket.

— Csókold meg a fiadat.

A férfi elvette a gyereket, az ölébe ültette és míg becézve a haját simogatta, a tekintete messze járt.

Az asszony kisuhant a konyhába és a nyitott ajtón követte az ura tekintetét. Szép, sötét-hajú asszony volt. Komoly szemű, karcsú kezű.

A kezében gyönyörködni szokott az ura, azért dolgozott kesztyűben, hogy a bőre puhaságát védje.

Most valamit főzött, kesztyűs kézzel. Az arcát sütötte a forróság és a gondolatai kint jártak a házat körülvevő nagy, dombos réten. Néha ijedten eszmélt fel, ha a víz kifutott a konyha izzó lapjára, vagy ha a zsír erősen sistergett.

Kényszerítette magát, hogy minden figyelmét az ebédre összepontosítsa és egy ideig nem tekintett ki a rétre. Mikor készen volt, megmosta az arcát hideg vízben, tiszta kötényt kötött, a haját megigazította.

Mikor ismét bement, mosolygott és gügyögő hangon beszélt a fiához. Közben az ura arcát vigyázta.

— István, — mondotta — nagyszerű levest főztem. Krumplilevest. A baba grizt kap tejben. Ki éhes? Egy-kettő asztalhoz.

István emberfeletti erővel mosolyogni próbált.

— Krumplileves, Ilona, fejedelmi lesz. A fiú grizt kap, cukorral — szólott és felkapta a gyereket és meghintáztatta a levegőben.

A kis fiú kacagott. Aztán csönd lett ismét. Ilona a levest tálalta és kenyeret osztott hozzá. István a kezét nézte, a finom, hegyes ujjait, melyet az ő kedvéért gondozott az asszony.

Fényes, vakító, szeptemberi nap melegítette őket.

A gyerek már maga kanalazta a fehér pépet. Úgy evett, mint valami udvari férfi. A képe nem volt maszatos.

— Mester vagy Ilona, — mondotta István — a leves pompás.

Az asszony hálasan tekintett rá, aztán félbehagyta az evést. Féloldalra hajtotta a fejét és grimaszt vágott.

— Mi az? — kérdezte István.

— Semmi. Nem kell több. Fáj egy kicsit a gyomrom.

Fölállott, elszedte a tányérokat és behozta a húst. Egy kis darab pecsenye volt. Letette az ura elé, aztán ismét az ajtó felé indult.

István megfogta a karját.

— Ilona, nem telt többre?

— De. Csakhogy én beteg vagyok. Mondom az imént . . . Csak egyél István, én majd később. Most nem tudok.

A férfi eltolta maga elől a tányért és fölállott.

— Ilona, — szólott hozzá izgatottan — nekünk már nincs mit enni? Ne hazudj, az istenre kérlek, ne hazudj.

— Túlzott vagy — felelt az asszony. — Beosztással még két napig kibírjuk.

— Beosztással! Ha te éhezel.

— Senki sem éhezik. És két nap negyven-nyolc óra. Ez hosszú idő. Ezalatt történik valami.

István járkált. Az egész teste remegett, a halántéka lüktetett. Borzasztó indulat mardosta, fojtogatta.

— Gazember vagyok! — tört ki egyszerre.

Az asszony a rétre nézett. Azon töprengett, mi történt reggel óta. Sápadt volt ő is nagyon.

— Miért mondod ezt, István — szólott hal-kan.

— Mert ide hoztalak. Mert elvettelek mindenkitől, aki szeretett, aki gondot viselt rád, mert gazember vagyok.

Az asszony arcáról eloszlott a felleg. Finom ujjait odaszorította az ura lüktető halántékához és szemébe mosolygott.

— Mindennap mondom, hogy szeretek itt lenni.

— Te jó vagy Ilona, te szent vagy, te feláldoztál nekem mindent és most vége, vége . . .

Az ember egyszerre összeroppan, fuldokló hangok törtek elő a torkából; az asszony karjára hanyatlott a feje. Görcsösen a száját marva, a gyöngeségével küzködve, zokogott.

Órák percek teltek így el. Ilona a haját simogatta az urának és összeszorult szívvel várta ennek a borzasztó rohamnak a csillapultát. És

míg halk, meleg szóval vigasztalta, a szeme előtt kristály-tisztán jelentek meg életének jelentősebb eseményei.

Mikor bemutatták neki az urát. Ő rajta kék ruha volt és a többiek táncoltak, ő pedig unatkozott.

Aztán mikor eljött hozzá István és ezt mondta neki: Maga bátor leány.

Egyszer találkoztak az utcán és akkor megmagyarázta neki a férfi: mi az, amit ő fölhalált. Tisztán hallotta, amit akkor mondott.

— A repülés borzasztó ellensége a szél. Én fölhaláltam azt a készüléket, amely megakadályozza, hogy a gép a levegőben fölborúljon. Ez a készülék mindég a hátára emeli a szélnek a gépet, vagy metszi a szelet, mint a hajó a hullámokat.

Egy hónap múlva megkérte István. Kikoszarták.

— Fellengzős fiatalember, minek annak asszony, míg révbe nem jut — mondta az apja.

Hat hét múlva megszöktek. Egy évre jött a gyerek. Egyszer csak ki kellett költözni a lakásból, mert a házbér kellett a gépnek. A gép amint nőtt, minden pénzt megevett. El kellett küldeni a kis cselédet is, mert nem lehetett fizetni. Most itt éltek hárman a mezőn, a géppel egy fedél alatt, örökösen reménykedve, tervezve, kísérletezve és dolgozva. De ez nem volt baj. A deszkaszínbe sok nap süttött és el volt fallal választva a szobától a konyha. A gép pedig elkészült végre. De miért sír ez az ember.

— István, — kérte csöndesen — beszélj. Valami történt? Valami rettenetes? Tévedtél? Nem baj. Elkezdted újra. Mindenki csalódással él. Nem baj. Csak szólj; akármit könnyebben elviselek, mint ezt . . .

— Ilona — mondta végre az ember — te szent vagy. Te feláldoztál nekem mindent és most meg fogsz utálni. Én gyáva vagyok. Nagyon szeretlek téged, nagyon szeretem a fiunkat. Ez tesz gyávává. Ha ti nem lennétek nekem, nem ragaszkodnék a nyomorúságomhoz. De így élni akarok és nem merek.

— Fölszállani?

— Fölszállani.

— Nem biztos a gép?

— A motor kicsi. Mennyit koldultam, rimádkodtam rongyos pár ezer koronáért, hogy

vehessek egy biztos motort. Egy jó, erős motort. Hisz ez gyerekjáték Ezt eldobta más, úgy szereztem nevetséges olcsó árért. Félig. ajándék volt. Hiába. Pénz az nincs. Koldusok vagyunk. Ezzel fizettek ki. A minisztériumban bizalmasan megmondták, hogy nincs bizalom sem. Előbb eredményt mutassak, aztán jön az elismerés. Sok szó, kevés pénz. Ilona fölsóhajtott.

— Föl kellene repülni a levegőbe, hogy lásák a levegőben a gépet. És nem merek. Ilona, én láttam egy embert, aki lezuhant, véresen. Azóta félek. Ha nem tudnám biztosan. De tudva, ilyen útra menni. Elbúcsúzni mindenkitől, itt hagyni mindent, a dicsőséget is. Lehet, hogy nem halnék meg, lehet csak összevénem magam, De én félek a fájdalomtól. Ne vess meg érte, Ilona.

— Örültség — mondta az asszony — Rásem szabad gondolnod, István.

Ráhajolt és a szemét csókolta . . .

Úgy érezte, sugarakat csókol, melyek ezután érkeznek le a földre.

— Ne gyötörd magad. Gyere ki a napra. István gyerekes félelemmel vizsgálta a felesége arcát.

— Nem fordulsz el tőlem Ilona, amiért most cserbenhagylak benneteket. Amiért csak dolgozni tudok, de áldozat lenni nem bírok.

Az asszony karjánál fogva magával vont a mezőre. A nap átmelegítette őket, amint komolyan, szónélkül, gondolkozva járkáltak. A lelküknek a didergése megszűnt.

Az asszony kezdett beszélni:

— Értelek. Te dolgoztál. A munkád sikerült. Te gyönyörködni akarsz abban, hogy sikerült. Ehhez jogod van. Ennek a tiednek kell lenni.

Te már megtetted a magadét. Eleget adtál az életnek. A munkát adtad. Miért lennél áldozat? Ezzel nem tartozol.

Összesímulnak. Elcsöndesedtek. Együtt gondolkodtak, de különböző irányban. Aztán az asszony másról kezdett beszélni.

— Úgy-e nagyon szereted a fiunkat, — kérdezte.

Mikor az ura erősítette, hogy nagyon, elhallgatott ismét.

Este, mikor elaltatta a fiát ezt kérdezte:

— És ha az a gép föl nem száll, ha valaki

meg nem próbálkozik, lent marad örökre? Így a földön nem hisznek neki?

— Lent. Itt vész.

És ez a motor fölemeli?

— Annyit megbir, hogy föllendíti. De aztán vége. Csudák nem történnek. Annak odafönt össze kell törni.

— Miért nem mondtad ezt nekem eddig?

— Mert reméltem: vagy pénzt, vagy egy új motort.

— No gondolj ma többet rá.

— Reátok gondolok, Ilona. Egyszerre nem tudom, mi lesz.

Az asszony félrefordította a fejét.

— Valami történni fog, — mondotta csöndesen.

Az éjszaka álomtalan volt. Iloná egy párszor elkezdett sírni és egy párszor összecsókolta az urát. Hajnalban pedig fölkel, leült a gyereke mellé, úgy nézte.

Valakinek meg kell tenni, gondolta, különben elvész az ember legnagyobb dicsősége: az emberi munka. És tönkremegy egy élet.

A következő nap borongós volt és sóhajtástól terhes. Dél felé valami írást hoztak a városból.

— Azt írják, délután kijönnek. Próbálni kellene előttük, — szólott István fakó arccal. — Lehet, hogy megteszem.

Ilona hallgatott.

Ebédnél ezt mondta:

— Ha látnák, hogy jó, az mit jelentene!

— Mindent. Jövőt, pénzt, dicsőséget, mindent.

Nem szóltak többet.

Három óraker két kocsit láttak közeledni.

— Eredj elibök, — sürgette az asszony Istvánt.

A férfi ment és kifogáson törte a fejét. Azt gondolta, azt mondja, végkép elromlott a motor.

Az urak nagyon szívesen szorongatták a kezét, amint leugrottak a kocsiról.

Az egyik ezt mondta.

— Ha ma sikerül önnek a levegőbe emelkednie, én önnek fényes jövőről garantálhatok.

A hangár felé indultak. Egyszerre megálltak valamennyien. A hangár előtt elvált a földtől egy finom, karcsú gép és szép egyenletes gyorsasággal emelkedni kezdett.

— Bravó! — mondták az urak.

István nem mert szólani. A gép a levegőhullámokon biztosan haladt előre és magasabbra. Irtózatoss pillanatok voltak. Játék a halállal, melyet egy asszony játszott az életért.

— Ilona, — kiáltotta végre, amint hang jött a torkán, — Ilona, megölöd magad.

A gép magasabbra szökött, mintha el akart volna tűnni a végtelenségben. Aztán enyhe hajlással lefelé ereszkedett.

Istvánnak zihált a melle és véresre nézte a szemét a motor forgásán.

— Még jár. Ötven méter. Negyven méter. Harminc, husz, már csak tíz. Most vége, mindeknek vége.

A gép, mint szíventalált madár, lezuhant.

— Ilona, élsz?

Az asszony felhomlott hajjal, diadalmas arccal ült a helyén. Mikor odaértek hozzá, a keze még mindig görcsösen szorította a kormányt.

— Nem borúltunk fel. A szerkezet bevált, — szólott mosolyogva.

Sápadt volt nagyon. A vállára nézett; a ruhája, a karján végig véres volt.

Tudta, hogy az eszme, a gondolat, a mű, amelyet vérrel keresztelnek meg, diadalra jut, tehát nyugodtan mondta:

— Most már minden rendben van.

Az ura karjára támaszkodva kilépett a gépből.

— Csak maradj itt az urakkal, — szólott, — én bemegyek. Azóta bizonyosan sír a fiam.

Hamletek.

Mikor legfényesebb a nap: előtte
Gyáván lezárul fénysovár szemünk;
Úgy van mindig, hogy sóvár életünkbe
Mikor a legforróbb csókig kerülne:
Csókolni nem merünk

A legsújtóbb vágást a kellő percben
— Óh gyöngesség! — nem sújtja el karunk,
A sülyedő hajón, az égő házba
A legdrágábbat hagyjuk tetovázva,
Aztán — sirathatunk.

... Jaj! Volt egy álom, égből szállt le értem.
Mint Illésért, úgy jött tüzes szekéren,
Álom, mit nem mert álmodni senki!
S én, jaj, nem mertem vértanúja lenni, —
S tűzsebjétől örökre hull a vérem ...

Bodor Aladár.

Nílhez! ¹Írta: **Könyves Tóth Kálmán.**

Olvasom... látom nótás szívedet,
Nyílt titok az, mit e szív rejteget.

Tenger, akit villám ekéje szánt,
Majd fölesillan harmat gyöngye gyanánt.

Most szikrázó, tűzethányó vulkán,
Hajnalsugár rövid idő multán.

Ködös álom, de mégis oly igaz,
Könnyzápórból szivárványos vigasz!

Kihült szíven halotti koszorú,
Élő virág!... s miért holt szomurú?

Koldus mezében büszke, nagy király,
Nőé galambja hogy' lehet sirály?!...

Arany sugárból szövött szürke éj
Az a borongó, hófehér kedély.

Csak sirj, zokogj... édesen zeng dalod,
Aki olvas, rózsák közt andalog.

Az annektált tartományok közjogi viszonya hazánkhoz.Írta: **Lénárt Mihály.**

Az 1878-ban tartott berlini nemzetközi kongresszus kimondotta, hogy a török szultán souverainitása alatt álló két tartomány: Bosznia és Hercegovina az ott dülő belső források lecsillapítása és consolidált viszonyok teremtése végett a zavargások által leginkább háborgatott nagyhatalom, Ausztria-Magyarország által occupáltassék és ideiglenesen igazgattassék. „Les provinces de Bosnie et d'Hercegovine seront occupées et administrées par l'Autriche-Hongrie...”, (Art. XXV.)

A közös birtokbantartás (condominium) időtartamát a kongresszus nem határozta meg. A szultán névleges főhatalmának fenntartásából feltételezhető, hogy a condominiumot csak ad hoc contemplálta, addig, amíg a Törökország elég hatalmasnak nem bizonyul a rend és belső béke biztosítására. A tartományok ideiglenes igazgatását, mint közös külügyet kezelte a monarchia két állama. E kormányzat alapelvei az 1880. VI. és a megfelelő osztrák törvényben vannak lefektetve. Rövid két évtized alatt azonban a szultánnak amúgy is csak névleges souverainitása „nudum jus”-sá vált. Legyen elég e tekintetben rámutatnunk két körülményre.

¹ Mikor „A szívem” c. legújabb verskötetével megajándékozott.

Az egyik az, hogy Bosznia és Hercegovina az 1879. LII. t.-c. értelmében befoglaltattak a közös vám- és kereskedelmi területbe, aminek természetes következményeképpen a gazdasági és pénzügyi vonatkozások sokasága fűzte szorosabbá a fennállott tényleges kapcsolatot.

A másik és közjogilag még jelentősebb tény volt a bosnyák serezek felállítására és befoglalására a közös hadsereg keretébe. A kormányzat és közigazgatás vezető organuma pedig az osztrák-magyar közös pénzügyminiszterium lett.

Lényegesen megváltozott a helyzet 1908 október 5-én, amikor is I. Ferenc József, hivatkozással a magyar király történeti jogaira („dicső elődeinknek jogán a magyar trónon”), e területekre kiterjesztte uralkodói hatalmát. Az annexiónak végbement ténye után nyomban felmerült a kérdés, vajjon miképp szabályoztassék e tartományok közjogi viszonya a monarchia két államához, helyesebben melyikhez csatoltassanak? Sürgős és gyökeres megoldást igényel e kérdés, mert hazánk és Ausztria között fennforgó vitás ügyek számát jelentékenyen szaporítja. Valamely országnak vagy tartománynak két független állam által való együttbirtoklása semmiképpen sem kívánatos. Előbb-utóbb diplomáciai, esetleg háborús bonyodalmakra vezet az ilyen állapot. Példa rá az 1866-iki porosz-osztrák hádjárat, amelynek csiráját tudvalevőleg a Schlessvig-Holsteini kérdés képezte.

Az annexió proklamálása világos törvényszerítés volt az 1880. VI. t.-c. rendelkezései ellen. E törvény szerint: „Minden változásához azon viszonyoknak, melyben a tartományok jelenleg a monarchiához állanak, a monarchia két állama törvényhozásának egyetértő jóváhagyása szükséges”. Közjogászaink e szakaszt többféleképpen magyarázták. Abban azonban mindannyian egyetértettek, köztük Királyfi Árpád, a bosnyák kérdés legalaposabb készütségű buvárlója is, hogy amaz ideiglenes viszony, melybe Bosznia-Hercegovina a monarchiával jutott, csak a két állam törvényhozásának egyetértő elhatározása alapján változtatható, illetőleg szüntethető meg. Már pedig az annexió kivételének módoszatai legkevésbé sem feleltek meg az idézett törvényben kifejezett kívánalmaknak. Az annexió ténye mintegy meglepetés-szerűen következett be; a két állam törvényhozása csak utólagosan nyert róla hivatalos tudomást. Ehhez képpst nem is foroghatott fenn e ténynél a törvényileg megkívánt előzetes „egyetértő jóváhagyás”. Némileg helyerelozható lett volna ez alkotmánysérelem az annexió utólagos tudomásulvételét tárgyzó ama törvénnyel, melynek javaslata 1908-ban terjesztetett a magyar képviselőház plenuma

elé, de amelynek tárgyalását az időközben felmerült politikai bonyodalmak megghiúsították. E javaslat indokolása a leghatározottabban megfelel nemzeti és közjogi érdekeinknek. „Az az ősi kötelék, — úgymond — mely e tartományokat a magyar szent korona országaihoz fűzte, csak a hadijog alapján lett megbontva, de igényünket azokra nemcsak hallgatag, hanem a királyi czímben nyilván is fentartottuk s a királyi hitlevelekben és a koronázási esküben biztosítottuk. A koronázás és hasonló nyilvános ünnepek alkalmával a címet és zászlót elől vitetjük, a régi egyházi méltóságok címét királyunk adományozza. Ezek a biztosítékok adják meg a jogcímet, hogy azt a megszállott tartományok viszonyának végleges rendezésénél a birodalmi tanácsban képviselt királyságokkal és országokkal szemben érvényesítsük“.

Még súlyosabban sértik közjogunknak institúcióit, szellemét Bosznia alkotmánnyal történt felruházásánál követett eljárási módok és eszközök. Bár kissé triviálisan hangzik, de a tények nyomán kimondhatjuk, hogy a magyar közjogot úgy ismerjük meg valójában, ha a „bécsi kéz“ munkájával merőben ellenkezőt képzeljük el. Megindokolja állításunkat az egyszerű factum, hogy Bosznia és Hercegovina oly időben nyert — igaz, hogy csak kétes értékű — octroyált charta alkotmányt, amikor Magyarországon országgyűlés de jure nem létezett, röviddel előbb történt feloszlátása következtében. Természetes, hogy az alkotmányadományozásnál, e magábanvéve igen dicsérendő actusnál, hazánk érdekeinek érvényesítéséről, a magyar országgyűlés közreműködéséről szó sem lehetett. Szinte csodálatosan itt is hátérbe szorult a főhatalom egyik tényezője, a monarchia mögött a nemzet alkotmányos képviselte. A célzatossága ez eljárásnak kétségtelen. Még egyszerű constitutionális államok életében is kevés hasonló példáját találjuk az uralkodó ily mértékű hatalmi túlsúlyának!

Az 1910-ben kelt bosnyák alkotmány minden tekintetben igazat ad Szilágyi Dezső aggodalmainak, melyeknek e nagy államférfiú éppen alkotmányos jogainknak és befolyásunknak a biztosítását célzó 1880. VI. t.-c. tárgyalásakor adott kifejezést a képviselőházban. Már akkor belátott a jövőbe, mikor határozottan kimondta, hogy e törvénnyel lerakjuk annak az alapját, hogy a két állam közt fennálló kapcsolatból egy harmadik, közös állam nőjje ki magát mindkét állam felett. És Szilágyi nem csalódott feltevésében!

(Vége köv.)

Narkyssos.

Írta: **Sidney Carton.**

Napról-napra érdekesebb lesz lord Alfred Douglas. Nevét először a szerencsétlen Wilde-affaire tette hírhedté. És neve ép a Wilde-sonettek és levelek révén bevonult az irodalomtörténetbe.

Ujabban sokat emlegetik Douglas lordot, csak ép baráti köre számára kiadott versköteté révén is. Két parányi könyv documentálja a Wilde Oscar barátjának költői talentumát. A költő megküldötte nekem is: pompás pergament kötések; díszai könyvespolcomnak. Kosztolányi Dezső barátom fordított le belőlük néhányat nagyon szépen.

Kevés poétának érdekesebb az egyénisége, mint lord Alfredé. Byront mérhetnék össze vele. Történelmi név, koronás királyok atyafisága, mérhetetlen vagyon, elsőrangú szellemi élet s amit a féfi embernél olyan fölösleges valaminek tartanak — csodálatos, már-már legendás szépség. Ennek a szépségnek minden ércnél maradandóbb emléket emelt martyr-barátja: Oscar Wilde. Egy könyvet, sokak szerint egy bibliát, melyet minden nyelven ezren és ezren olvasnak és amelyet olvasva, annyira kétkednek abban, hogy élt legyen egy olyan ifjú dalia, mint a regény hőse, sok álmok királyfia.

Pedig élt. Él most is. Éli Dorian Gray életét.

Valami huszadrangú amerikai piktör gondolt egy nagyot s egy portaitjére — valami angol-szász fiúra, akiről azt mondja, hogy az öccse — ráfogta és világgá kürtölte: bum! bum! ez Dorian Gray! Pillanatnyi sensatio volt, felültek neki sokan, közöttük Lázár Béla is, aki nagy igyekezettel bemutatta: „írásban és képben“. Mi, kevesen, akik ismertük Wildet, hódolattal képeztük udvarát, királyi volta és bukása idején egyaránt; mi ismerjük Dorian Grayt.

A világon sehol nem élvezik úgy a szépet, nincs olyan hatalmas cultusa a szépnek sehol, mint most Ruskin, Morris hazájában: az előkelő angol világban. Erős intensív belső életet élve, az ízlésük csodálatosan fejlődik. Házaik berendezése, egyéni és művészi butoruk, edényük, ezüstjük, könyveik egytől-egyig hozzáértő kezek komoly és ízléses alkotásai. Szeretik a virágot,

mert gyönyörű s tömve van vele a szobájuk. Csodálatosan szép maga a faj is. Asszonyaik, férfiak egyaránt.

És még ebben a világban is formális álomalak tűnt fel a kilencvenes évek közepén. Oxfordból jött. Neve, kincsei, genieje pár nap alatt híressé tették. Szépsége, mint egy varázslatos mese, szállt szájról-szájra.

Természetes, hogy Wilde is tüstént hallott róla és kereste vele a találkozást. Aztán nem-sokára szemtől-szembe állott egymással a költő, a Szellem csodás erejével és az ifjú lord, a Szépség megtestesülése.

A zajos, zavaros Piccadilly mentén van egy nyugodalmas zöld folt: a Green-park. Százados tölgyei, platánjai közé lenyulik a devonshirei herceg pázsitos, rózsás paradicsómkertje. A piros téglapülete, zöld tetejével, fehér ablakaival a legvonzóbb, legbarátságosabb hajlék a föld kerek-ségén. Az pedig, aki egyszer is megfordul benne, el nem felejtí soha. A legbájosabb fejedelmi házi-asszony, a muzeumokba való termek egész sora, a lucullusi asztal és a szellemi élet mind megannyi varázsa a kastélynak. S annak a szerencsésnek, aki oda egy szombati dinnerre volt vala hivatalos, annak igazán passe-par-toutja volt a legexclusívabb házakba. Az már akárhol megállíja a sarat.

Nagy, szülői büszkeséggel vitte oda a fiát, lord Alfredot, a szellemes Queensbury marquise. Wilde is hivatalos volt.

Lord Alfred, a majdnem gyerek és még a nagy társaságban kissé félszeg fiatal ember, szinte örült, mikor egyedül kijutott a csendes, a holdfénytől ezüstben csillogó parkba. Poéta lelkével élvezte egy májusi est balzsamát, míg bent még mindég őt tárgyalták, az új csillagot.

Jött Wilde. A társaság akkor becézett kedvence, divathőse. Első kérdése volt: hol van az ifjú lord? Karonfogva a hercegnével keresésére indultak.

A kert végén, a Napoleon-szobor mellett van egy templom. A pergola rózsaszín márványoszlopait befutja az aranyeső és a biboros clematis. A hold ezüstje ezer színben csillogtatta a pompás virágok színeit. Ott állt, sötét foltot rajzolva evening-dressével, a keresve-keresett.

Kezet fogtak. Talán mondtak is egymásnak néhány banális szót. De megszületett abban a

percben egy világot megdöbbenő tragédia. Egyaránt elragadta egyiket a másik.

A dús asztal körül ült a társaság. Szótlanabban a rendesnél. Azt a pár művészt, aki ott volt, megragadta a modern Narciss tökéletes formaszépsége.

Egyszerre csak John Sargent — akinek az arcképei egy-egy vagyonba kerülnek s aki ennek ellenére, ha nem tetszik neki a modell arca, bizony meg nem festi — oda fordul az ifjú lordhoz:

— Mondja, lordship, megfestették már a képét az évszázados családi galleria számára?

— Nem. De nem is fogják.

— Miért?

— Mert tökéletes szépségemet tökéletesen visszaadni képtelenek.

— Én megfesseném. Kérem ezt a kegyet.

— Nem sikerülne.

— Esküszöm, mesteri lesz!

— Köszönöm, Mr. Sargent, de nem óhajtok magamnak állandó gyötrődéseket, hogy holnap lássam azt, hogy milyen is voltam tegnap...

Ebben a szerepben született Wilde agyában a Dorian Gray.

A regény minden alakját rendre ismerem. Összehozott velük a véletlen, a sors, a szeretet. Lord Henry maga volt a költő; ragyogó stylje, paradoxonjainak légiója nyíltán mutatja ezt. Basil, a piktor, évek óta porlik a kensal-greeni temetőben. A kifigurázott öreg lady jó szíve könnyítette meg Wilde gondterhes, utolsó esztendejét. Dorian Gray él. Meggyötörte a puritánt játszó világ s ő megutálta a képmutatókat. Egyik birtokán van egy őserdő. Oda ment lakni a Lake Farmba. Töméntelen könyv, egy gyöngéd asszony, bálványozott kicsiny fia és az örökös baráti gyász az egész világa.

Dorian sorsa lett lord Alfredé. Hosszu évek felhőtlen barátságában élünk. Az esztendők nem szántottak barázdát classicus homlokára. Olyan ma, mint tíz esztendeje.

Szépségét, a nagy természeti megnyilatkozást, feltő gonddal ápolja.

Állandó levelezésünk élete minden percének hű tükre. Évente egyszer, — Wilde születésnapján — bárhol is kószáljak, felkeres és vendégem. Harmad éve Pestre jött. Külön vonat hozta. Perceket számolva, nagy izgalommal vártam.

Megérkezett, hatalmas bundába burkoltan, szemére húzva skót sapkáját. Nem látszott több abból az emberből, mint a két mélységes ibolyaszín szeme. Alig hogy beléptünk a lakásomba, rövid, meleg üdvözet után már visszavonult. Bántott a dolog. Hiszen ha kedveseimhez utazom, a viszontlátás örömein azon kormosan, porosan esem át. Ő másfél óráig csinált toilettet. Kissé hidegen tettem ezért szemrehányást.

— De öreg barátom, — védekezett ő — csak nem kívánod, hogy engem fáradtan, csunyanak láss?...

Ez ő! Életében egyszer ült fotografusnak. A felvételt azonnal és egy példányban copirozták s a lemezt azonnal izzé-porrá zúzta.

A kép a szajnaparti Babelbe száműzött Wildenek készült. Annak halála után, minden más egyebével, hozzám került. Felajánlottam lord Alfrednak.

Tartsd meg, — írja — nálad van minden, ami kedves volt Oscarnak. Ha visszavenném, nagyon hiányoznék. Egyet azonban kikötök. Soha és sehol ne legyen reprodukálva.

Nem is fordult még meg olyan ember a házamnál, — ahol a sok tarka-barka lom között, finom cseresznyefa rámájában szinte elbújva szürkél az a fotográfia — aki meg ne kérdezte volna: ki ő? Lenbach, aki ismerte a képet, Münchenbe kért vele s megmutatta az egybegyűlt társaságnak, csupa birneves művészek. Stuck, a szinte brutálisan férfi ember, csodálkozva kiáltott fel:

— Hát azért ült börtönt, hajtott malomkereket a finomlelkű, finomkezű angol költő? Hát nem értették meg benne a művészt?! Aki csodálattal, teljes imádattal borul le a teremtés legremekebb alkotása előtt.

Wilde drágán fizetett. Megvetett, névtelen rab. A readingi köház C. C. 3-je ... Majd bujdosó ... Hazátlan ... Szenvedő ...

Csak azért, mert azt a görögöt tanította, amelyik nincs benne az iskoláskönyvekben.

Emlék-mezőn.

Kis szobámba, hová pihenni küldtek
Eleső esték, kelő reggelek,
Kopott falon, mit nem feledhetek,
Függött egy régi... régi kép.

Édes angyal volt a képre festve.
Haja szőke, rózsaszínű teste.
Szeme kék volt. Szőke haja fodra
Gyöngye, keskeny vállára omolva.
Kis kacsói — két feselő rózsza —
Imádságra összekulcsolódva.

E kis angyal sok szomorú reggel
Nézett reám féltő szerelemmel.
Szinte hittem, hogy ha reá néztem,
Papir ajka imádkozik értem:
„Uram, szánd meg e szomorú embert,
Kit az élet ostorával megvert.
S ha szegénynek nagy a bűne, vétke,
Ne sujtsad őt, megszenvedett érte.
Oly szomorún, sírón tud rám nézni,
Csendes nyugvást adj, jó Uram, néki.
Kit az élet ostorával megvert,
Áldd meg Uram, áldd meg ezt az embert“.

— Falusi szép, fénylő holdas este
Emlék-mezőn virágot keresve
Futott elém e kis édes angyal.
Olyan szép volt, mint valaha régen,
Amikor még imádkozott értem...
S jaj, hiába! —
Mind hiába imádkozott értem! —

Nagy Ferenc.

Tanító bácsi.

Tanító bácsi: — élet.
Csönd-falumba bocsáss el engem.
Panorámás, kies, gyógyfűves tájra
Mennem kell, mennem.
Vakációra, meleg cipóra
Régóta várnak...
Bocsáss el engem, síró diákját
Hangos, hatalmas, nagy iskoládnak.

Tanító bácsi: — élet.
Csúf bűnbe estem és nagy a vétkem.
Megtisztulni óhajt bűnös lelkem,
Magányos révben.
Vértandíjom is maholnap elfogy
S mennem kell, mennem.
Megtanultam én már, jól a leckém.
Tanító bácsi, bocsáss el engem.

Tanító bácsi: — élet.
Amíg itt voltam, halottam is volt.
Legszebb reményem, első szerelmem
Szép álma megholt.
Azóta mindig egy sírhalomhoz
Vágyik a lelkem.
Megholt szerelmem drága sirjához,
Tanító bácsi, bocsáss el engem!

Nagy Ferenc.

Szilveszter éjjel.

Mint a szomorú, könyes, bús legény,
Ki búcsút int drága kedvesének,
Úgy állok itt, tört álmok rabja én,
Küszöbén e tűnő, szálló évnék
S fekete kendőm meglobogtatom.

Mintha siri dal zúgna-búgna itt
A fekete, kopasz galyak között...
Most temetem bús szívem álmait,
A mámor tölem messze költözött,
Úgy fojtogat a sírás, fájdalom.

Az én szívemben nem gyúl ma öröm.
Meghalt szerelmem sirva temetem.
S míg itt bolyongok a hideg kövön,
Iréném, édes, rád emlékezem.
S hozzám simul a halkszavú bánat.

Úgy tűnsz el a ködlő messzeségbe,
Mint tündér-álom: első szerelem.
A távozóért hull a szívem vére,
A távozon hosszan mereng szemem
S fekete kendőm meglobogtatom.

Nagy Ferenc.

A megkerült unicum.

(Folytatás.)

Harmadnap gyertyagyújtáskor Solti úr két német tudós kíséretében tisztelt az öreg úrnál, mindkettő nyelv-tanár-volt, egyik jénai, másik berlini tanár. A fővárost csak azért látogatták meg, mert hallották hírét annak az unikumnak, mely Márton bácsi birtokában van. Nem akartak meghalni anélkül, hogy ezt a kincset személyesen meg ne lássák. Márton bácsi hízott örömeiben, hát még, mikor a jénai tudós félrehúzta a szoba másik szögletébe s ezt súgta fülébe:

— Uram, biztosan tudom, hogy kartársam tízezer márkát ígér önnek azért az unikumért, én előre nyilvánítom, bármennyit ígérjen is, háromezer márkával adok többet... Ah! minő kincs, minő boldog lehet ön egy ilyen unikum birtokában, határozottan a nagy Luther kézírata, határozottan ez az a nyomtatvány, melyből ő postilláit készítgeté.

Solti tanár úr pedig ezalatt Erzsike kisaszonnyak magyarázta, hogy ő újabb kutatások nyomán azon meggyőződésre jutott, miként nem Huszár Dávid, de Török Bálint állította föl 1525 táján Pápán az első könyvnyodát, aztán rajzolta nagy lelkesedéssel, hogy Török Bálint felesége Penflinger Katalin, milyen tudós nő volt. Az ő szándéka is az, hogy az ő leendő párja e kitűnő hölgy hasonmása legyen.

— Az ám! — jegyzé meg gúnyosan Erzsike, — csakhogy ön nem hasonlíthat ám soha Török Bálinthoz.

— Hm! hm! — dünnyögte Solti úr, — az nem is volna egészen célszerű, mert ez az úr a „héttoronyba“ zárva száműzetésben halt meg. De hát az nem is éppen szükséges, mi tudósok a múltak lapjait tanulmányozzuk s mi hasznot tehetnénk akkor az emberiségnek, ha el lennénk zárva. Nézze csak Erzsike kisasszony, — folytatá, egy jegyzetekkel teleírt könyvecskét kirántva a zsebéből, — itt van összeállítva azon kodexek névjegyzéke, melyek még csak kéziratokban zárva el a tudományos világ elől. Én arra szentelem életemet, hogy ezekből másolgassak; már is szép eredményre jutottam, hallgassa csak...

— Dehogyan hallgatom, — szólt elfordulva Erzsike, — érték is én ahhoz, mulattassa azzal ezeket a jénai urakat.

Míg a jénai tanár az öreg úrral értekezett s Erzsikét Solti úr mulattatta a maga módja szerint, a berlini professzor az unikumot bámulgatta.

— Nagyszerű, pompás! — kiáltá lelkesülten, — egész könyvtárt ér egymaga, hejh! ha ilyen kincse lehetne valamelyikőnknek, a német császár öfelsége bizonyosan kinevezné azt belső titkos tanácsosnak s bizonyos, hogy érdemjelet kapna.

A könyvet aztán visszatette a szekrénybe, s maga rázárta a kulcsot. Az üvegtábla alól úgy kandikált ki az eredeti kopott fedél.

— Tisztelt Herr von Márton, — szólt, most meg ő húzván az öreg urat a szegletbe, — nem teketóriázom sokat, kimondom nyíltan, hogy ön abban a könyvben értékes kincset bir, valódi unikum s Luthernak eredeti kézírata még becsesebbé avatja azt a tudósok szemei előtt. Én hajlandó vagyok ezért tízezer márkát megadni. Szép ár egy könyvért, ne utasítsa vissza.

Az öreg úr ravaszul mosolygott s aztán a fejét tagadólag rázta.

— Nem adja? — kérdezte a berlini professzor, — nem adja? No ez már mégis különös, mi értéke van annak itt e magán könyvtárban? Kínálja ön magyar tudósoknak, vagy közkönyvtáraknak, tizedét sem ígérnek annak, mit én megajánlottam, pótlékul adok rá egy ezrest. Lépjünk alkura.

— Nem én, uram, — viszonzá erélyes hangon az öreg úr, — nem adom, ha négyszerez is az összeget. Ez a kincs itt marad az országban, ez a kincs teszi halhatatlanná az én nevemet.

Ekkor aztán előadta, hogy ő az unikumra nézve miként rendelkezett. Oda ment a könyv-szekrényhez s a kulcsot, miután látta, hogy

a könyv ott van a régi helyén, féltékenyen dugta zsebébe. Hejh! ha pápaszeme nem a homlokán, de orrán lett volna, mily sok gyötrelemtől szabadul meg!

A német tudósok leverten vettek búcsút. Kétszer is megújították ajánlatukat, de az öreg urat semmiféle ígéret nem tántoríthatta meg. Solti úrral szintén kezet szorított s fülébe súgta: „minden rendben van, a mennyegző napját jövő hónapban állapítjuk meg, apopos! mit hallott tanár úr Tinódi Sebestyén megkerült kéziratáról?”

— Eppen most fáradozom ez ügyben, — viszonzá az, — tartok tőle, hogy az egész dolog misztifikáció, méltóztatik tudni, a tudománynak is vannak iparlovagjai, majd pár hét múlva biztos hírt hozhatok.

Nem volt olyan nap, hogy Márton bácsi a maga kedves unikumából egy pár lapot át ne olvasott volna. Most azonban a szerencsétlen véletlenség úgy akarta, hogy csak három nap múlva nyitotta fel a szekrényt. Föltette pápaszemét. Kivette a könyvet, de majd hátra esett ijedtében. A könyv maga hiányzott a fedélből, ugyanolyan nagy darab festett deszka helyettesíté a lapokat. A deszkára eme pár sor volt írva: „ha ön nem akarta eladni, a német császár megbízásából vittük el. Intézzon a berlini császári könyvtár elnökségéhez pár sort s tizenötezer márka kárpótlásban fog részeltetni,„

Aláírás: hiányzott.

— Megloptak! Kiraboltak! — hörgé az öreg, földhöz vágva az átkozott deszkadarabot, — jaj az én unikumomat, ez a merénylet... rögtön megyek a belügyminiszter úrhoz, fogassa el a rablókat, hányassa föl a berlini könyvtárt s ha vissza nem adnák, izenjen háborút Németországnak...

Mikor így monológizált, belépett Erzsike.

— Mi baja van, apus? — kérdezte részvétellel.

— Mi bajom? nézd! és sirasd a te szerencsétlen apádat! elrabolták az unikumot, tönkretettek, koldussá lettem, kitepték dicsőségem babérjait.

— Vigasztalódjék, apus, — szólt Erzsike, — még nem vesztett el minden reménységünk, hiszen megmaradt a maga kis unikája.

— Unikám, unikám, — hebegte az öreg úr, — de hát az unikum, melynek párja nem volt e világon, mit tegyek? ha ifjabb volnék, mindjárt útra kelnék azok után a tudós gazemberek után, ha a világ végére kóboroltak is el, fölkeresném, de így hova forduljak?

— Hát küldjön el Solti úrért, — mondá Erzsike, — ő hozta ide, bizonyosan ösmeri s részletesebb fölvilágosítást nyújthat s ahoz

képest intézkedhetünk; a földolog az, hogy zajt ne üssünk, mert akkor a tolvajok könnyen elillannak.

Márton bácsi rögtön írt Solti úrnak, fölkerve őt, hogy fontos ügyben mindjárt látogassa meg.

Nem telt bele félóra, Solti úr megjelent, s mielőtt az öreg úr szólhatott volna, így kezdé: „Csakugyan nyomára jöttem, a kérdéses kézirat nem Tinódié, rá akartak bennünket szedni, de csúful megjárták...”

— Dehogy járták, — vágott vissza az öreg úr, — nem járták meg, mert megloptak, kiraboltak, az úr hozta ide őket, az úr felelős értök.

Solti úr csak szemeit meresztgette.

— Mi történt? kérem, mi történt? — kérde aztán.

— Az úr barátai, azok a német tudós professzorok ellopták az unikumomat, nézze, mit hagytak itt helyébe! — szólt Solti úr lábai elé rugva a festett deszkadarabot.

— Lehetetlen, ez lehetetlen! — kiáltá szörnyűködve Solti úr.

— Dehogy lehetetlen! — viszonzá még bosszúsabban Márton úr, — már hogy volna az lehetetlen, ami megtörtént, csak azt nem hiszi talán, hogy saját tulajdonomat én magam loptam volna el, azt sem képzelhetem, hogy ön vitte légyen el.

— Ah! kérem, ilyet még csak gondolni is! — mentegetőzik Solti úr.

— Hogy hívják azt a két tudományos gazembert? — kérdezte felindulással Márton úr.

— Azt bizony magam sem tudom, — válaszolt a tudós tanár, — bemutatták ugyan magukat, de névjegyet nem hagytak nálam; említék, hogy Freischke utasította őket hozzá, e tudós pedig elismert tekintély s aztán a filológiáról oly szakértelemmel beszéltek, hogy nem volt okom kételkedni bennök... annyi bizonyos, hogy a szakértő tudósok a kincs értékét ösmerve, szakítottak a becsületességgel. Ez a példa nem áll egymagában, talán tetszett is olvasni, hogy a pétervári császári könyvtárból a múlt évben igen sok értékes könyv elveszett, megkettőztették az öröket s végre rájöttek, hogy egy német tudós nagykabátja belső zsebébe dugdosta... amint tudom, a tolvajt Szibériába transporálták.

— Meg is érdemelte, de ez engem meg nem nyugtat, bármibe kerül is, a könyvet vissza kell szereznem.

— Írok a német, francia, angol és muszka lapokba, — szólt Solti úr, — figyelmezteték a nyílttérben mindenkit, hogy e lopott uni-

kumot meg ne vegyék s értesítsenek bennünket, ha valaki megvételre kínálná.

— No ugyan eltalálta, — dobbantott mérgesen lábával Márton úr, — dobbal verebet fogni, ugyan hová gondol, hiszen így csak óvatosságra intjük őket. Tudok én más módját s ezt kell megkísérlelnünk...

Erzsike szem-fül volt; vigyázott, hogy egy szó sem repüljön el hallatlanul.

— Hallja tehát, — folytatá higgadtan a bús öreg, — önnek ki kell tudakolni, hogy e tanárok hová szállottak s ha ennek nyomára jó, megtudja neveiket is. Akkor felül a vasútra s üldözőbe veszi őket. Erős a hitem, hogy valami magánkönyvtár számára lopták el.

Solti úr fülét vakarta s végre vontatott hangon viszonzá:

— Hiszen szívesen vállalkoznám én e föladatra, csak hogy az előadást nem szakaszthatom félbe; közelednek a vizsgák. Egy pár hónap múlva ráérnék, most a legjobb akarat mellett sem tehetem.

— Nem teheti? — álmélkodott az öreg úr, — tudja meg édes Solti úr, hogy azért az egy unikumért még az egyetemet is be kellene záratni, míg meg nem kerül. Oly kincs veszett el abban országunkra nézve, mit száz előadás sem kárpótolhat.

— Mind igaz ez, fel is tudom fogni a veszteség nagyságát, állásomat kockáztatom, ha most utazgatok s ki tudja, meddig tarthat a nyomozás? Még csak hirtelenében nem is helyettesíthetem magamat; a görög és római remekírókat egyik tanártársam sem magyarázhatná.

— Üsse a kő most a remekírókat! — patant föl Márton bácsi, — csak az én unikumom kerüljön haza.

— Én is azt mondom, apus, — szólt Erzsike — s hogy én is súlyt kölcsönözzek apuska aggodalmainak, ezennel kijelentem, én csak akkor megyek feleségül Solti úrhoz, ha az unikumot megkeríti, vagy megkerítetteti.

— Kedves, egyetlen, drága unikám, — szólt apja átölelve Erzsikét, — most ösmerek benned az én véremre, ugy-e te is sajnálsz az unikumot, ti ketten képeztétek az én boldogságomat, — hallja tehát tanár úr, akkor lesz az öné az én kis unikám, ha az unikumot megkeríti.

(Folyt. köv.)

Fehér falu.

Szép lehet a város palotasorával,
Aranytól ragyogó, selyemtől suhogó,
Élvezetre vágó sok szép asszonyával...
De egy kicsiny falu mégis csak szebb nékem!

— Más itt minden ember, fehér a kis háza,
Nem fogta be még az idő patinája —
Fehér még a lelke, fehér még egészen!

Szép lehet a város fényes korzójával,
Villanyfényben úszó, mámorba ringató,
Illatárban fürdő, mulató-házával...
De egy kicsiny falu mégis csak jobb nékem!

— Más itt minden ember, nincsen semmi lárma,
Álöröm, tettetés, zeneszó se járja... —
E fehér faluban magam itthon érzem,
Itt még hinni tudok, tán itt meggyógyulok,
Itt csendes a lelkem egészen, egészen!...

Konrád Zoltán.

Dalok.

Egy hűrt kerestem...

Egy hűrt kerestem rég szivemben —
Aranyból vert picinyke hűrt;
Enélkül mint az ősi hangszer,
Hitvány, kopott dalokba fűlt.

Egy hűrt kerestem rég szivemben —
Aranyból vert picinyke hűrt,
Mely megtanítson hőn szeretnem,
Mig megpendül és dalra gyűjt!

Oly édes volt...

Oly édes volt szemedbe nézmem,
Kezembe fogva kis kezéd,
A hosszan álmodó hitével,
Mely föllelt üdvéhez vezet.

Ne lássak semmit a világból:
Csak rám néző két szép szemed;
Ne halljak semmit a világból:
Csak dobbanó, piciny szived!

Czira Árpád.

Quo vadis?...

Irta: Domanek István.

Langyos, vérbizseregterítő tavaszon gyorsvonatban ültem és a kígyózó, kattogó-pattogó fekete csík eszevesztetten száguldott keresztül a pusztán sarjadó füvek között, itt-ott lombosodó fák mentén. A pusztá lelke, a tavaszt hirdető szabad szellő röpt a nyomában és kacéran odébb libbentette a feltörő füstgomolyokat.

Fejemet a befelé tűző napsugárnak szegeztem és nagyon jól esett, hogy szerteomló hajamat himbálta a nyomunkban nyargaló szellő.

A mellettem levő másik ablakon egy szőke és nagyon nyájas leányarc nevetett bele a kacér sugarakba. Ez az arc mintha visszaverte volna a konfidenskedő nap sugarainak bántó élet és csak bizserégtető, szelid, jóleső fény áradt reánk a magas kék boltozatról. Néha találkoztak tekinteteink és olykor megvillant az arcomon a leányos, bájos tekintetnek egy-egy perzselő sugára.

Gyönyörű, akácok és köröskörül virágokkal szegélyezett állomásra robogtunk be. És egy suhogós selyemszoknya libbent és ezzel az ablakból eltűnt a kifelé néző leányarc. És láttam, mikor a kis néptelen állomáson egyedül indult kifelé, a széles, fás országútra.

Egy fél perc múlva már mellette ballagtam a poros úton, lomposan, félősen, gyerekes bátortalansággal. Nem is volt oly nagyon fiatal, mint a vasúti fülkében látni véltem. Inkább asszony-nak néztem itt most az országúton. De leányos bájai még csillogóbbak voltak, mint sok igazi bakfis leánynál. Olyan asszony lehetett, akit még nem foghatott meg a kellemetlen, konyhaszagú gond, csak belső gondjai lehettek, melyek külső nyomot nem hagytak.

Jó tíz percig némán csatangoltam hol mellette, hol utána a porban. Most is mosolygott, mint mikor a kupé ablakában szemeink tüze egybe-egybe lobbant. De most a mosolyában mintha néma tiltakozás nyilatkozna meg.

Egy kis keskeny gyalogútnál hirtelen befordult, hogy alig eszméltem fel, máris jól messze járt tőlem bent a dülőútban. És csak az illatos selyemruha suhogását hallottam még és a tömör sorokban ácsorgó fáktól, vagy talán a szemem kicsappant könnyétől nem láttam tovább szép alakját.

Egy fordulással megint melléje kerültem és kezeim már-már érintették ruhája szegélyét. Roppantul komoly arccal fordult felém, egyenesen és bátran, hogy szinte visszahököltem.

— Ön hová megy?

Megijesztett és megvigasztalt e bátor kérdés, de a tekintet, mely végigfutott rajtam, megint csak elbátortalanított. Valamit mondtam halkán, tompán:

— Bocsánat... nem tudom...

És erre olyan hangosan és fölényesen belekacagott a májusi szabad levegőbe, hogy egészen belepirultam, de mégis tetszett nekem ez a játék.

Visszafelé indultunk az országút felé és a dús lombú fák alatt az árokparton leültünk a fűbe. És ő még mindig kacagott dalosan, édesen, csengő-hongó nyelven.

— Én ismerem önt. — Ezt mondta. — Ön mindenütt ott van, ahol az élet útai szétágaznak és mindenütt tétován áll, nem tudja:

merre, hova induljon, hogy a boldogság messze viruló szigetét megtalálja. Pedig, ha tudná, hogy milyen haszontalan dolog utána futni... És tétován nekivág. Az élet ezer labirintusán végig vergődve, öregén, fáradtan, fázva áll meg egyszer valahol...

Nekibátorodtam egészen és roppant érdekesnek találtam a kedvesen csevegő nőt.

Dallamosan, majd lemondó, bús hangon mondta tovább.

— Még csak alig volt tegnap és én akkor egészen fiatal és nagyon szép voltam. Ragyogóan szép... Nem olyan, mint most. No, nézze, hiszen már ráncok költöznek a homlokomra, előbb csak oda és azután onnan letelepszene az arcomra. Rút leszek és vén, házsártos. Nem tudok többé édesen kacagni...

Ugy néztem reá, mint aki kételkedik abban, amit mond. De most egyszerre a szép ragyogó arc megkomorodott és titokzatosan, lopva megjelent szép, bársonyos homlokán egy kis gyűrődés, még egy másik és utána még több ránc. Mikor mogorvább arcot öltött, egyszerre csak annyira öregesnek láttam, hogy szinte megijedtem tőle.

— No, ne kételkedjen — szólt — Az őszinteség sok mindent megmagyaráz. Mikor én elindultam az életbe, nem is tudtam, nem is hallottam soha senkitől e kérdést: hova? Csak szaladtam szép, virágos úton. Szép, kábítóan gyönyörű, lilaszínű köd ereszkedett le körülöttem és ittas, bódult lettem e köd páráitól. Vissza se néztem. Elfeledtem a kopott, hasadozott kis teknőt, melyben anyám ringatott és a szűk, világtalan, dohos levegőjű szobácskát, melyben hat éhező és maszatos testvéremmel együtt nagy kínna és sok nyomorgással nevelt egy örökké veszekedő és pálinkázó, dohányfüsttől bűzölgő kopott ember, akit apáknak szólítottunk mindannyian, visító, rívó, rakoncátlankodó piszkos porontyok. És jöttek elem fényes, úri hintón. A kevély tornyú város intgetett, hívott. Egy buja, forró éjszakán megéjtett a fény. Felemelve, feldicsérve jártam a ragyogó utcákat. Egyszer fényes délben szembe jött velem egy ismerős arcú, öreg, kopott ember. Dülöngözve, groteszkül mosolyogva. Megismertem: az apám volt. Közelembre ért. Megütött és vadállatiasan üvöltött. A sétáló cifra, úri népség röhögött és mulatott rajtam. Haza rohantam és letéptem magamról a divatos, selymes suhogós ruhát és elbújtam és sírtam... Látta, minden fény és dicsőség csak ennyit ér...

Könnyezett és nagyon szomorúan nézett maga elé a különös idegen.

Aztán halkán, suttogva kérdezte:

— Honnan jön?

— Ahol csalóka napsugárban káprázik az

élet. Ahol káprázatosan megejtő minden. Sok hittel, önbizalommal indultam én is neki az életnek. Azt hittem: az emberek mind jók és nemesen érzők. Mindenkit angyalszelidnek hittem és mindenkiért akartam élni. Fájt a szegények kinja, szenvedése. Odaálltam a jobbért küzdők sorába és tiszta, önzetlen lelkem paizsát szegeztem a nyomor és szenvedés harcosainak küzdelme elé. És jutalmul kiröhhögött az éhes embersorda és a szennyes rágalmak mérgezett hegyű nyílve-szejjével megölték a szívemet. Láttam önző, sivár lelkű embereket rohanni és kiáltani: „Csak élni, élni! Mindenáron élni!”. Ez az élet. Az önző, magukért élő emberek otromba tülekedése. Nem tiszta, természetes, szűz napsugár az, ami ott fölöttük ragyog, hanem hazug illuziót gerjesztő mesterségesen csinált fény... Valami kínzó, gyötrő érzés előzött abból a hamis, csalóka világból...

Eddig mondtam bús történetemet és eközben az eső lassan peregni kezdett és a szürke éj nyugat felől sebesen nyargalt a fakószínű égholtozaton.

Megcsókoltam a szomorú arcú leányt és aztán ő szapora lépésekkel elment arrafelé, amerre feketébb a felhő az ég peremén.

*

En most is ott ülök az országúton. Késő este van körülöttem. A szél lassan szitálja a hideges esőt és az arcomba csapkodja. Lassan, elhalóan, légyzümmögéshez hasonló hangokat hoz felém a pusztai szél: Valahol messze gyorsvonat kattog és mind távolabbról hallatszik a gyérülő hang.

Románc.

Piros virág, fehér virág,
Bokréta együtt mind a lány.
Félénk fiú tévedt közéjük
Ragyogó bál-éjszakán.

Ajtófélen húzódott meg,
— Kopott volt rajta a kabát —
Sovárgó szemmel onnan leste
A ragyogó bál-éjszakát.

Piros leány, fehér leány,
Száz is elment előtte tán, —
Szerelmes lett mindannyiokba
Azon a bál-éjszakán.

„Ej mit, ha addig élek is!”
— Közéjük vegyül hirtelen,
Szilaj ütemben indul táncra
A mámoros báléjtelen.

Piros leány, fehér leány
Suttog, beszél, nevet, kacag:
„Ni, hát szegény kopott diákok
Rendezik itt a bálakat?”

„Öh köszönöm!...” „Nem táncolok...”
Egy el sem rejti mosolyát,
Nyíltan kimondja: sohse láttam
Még ilyen bál-figurát!

Szelid leány, szőke leány
Könnyű, mint lenge fuvalon,
Ábrándosan megy vele táncba
A szürkülő bálhajnalon.

Tekintetét ráemeli,
Édes méz a szó ajakán:
„A viszontlátásra!...” oh igen,
A jövő bál-éjszakán!”

II.

... Piros virág, fehér virág
Bokréta együtt mind a lány.
Ment a fiú közéjük újra,
Ragyogó bál-éjszakán.

Ott forgott a legközepe,
Nem volt kopott rajt' a kabát,
Klakk és frakk és fényes cipőben
Táncolta át az éjszakát.

Piros leány, fehér leány
Suttog, beszél, nevet, kacag:
„Mi fess fiú, szavamra mondom,
Perfekt, igaz, bál-alak!”

„Jöjjön kérem!”... Kedves maga”...
— És szórják rá a bókákat —
Csoda-e, hiszen diplomás már,
„Parthie” járja a bálakat.

Szelid leány, szőke leány,
Könnyű, mint lenge fuvalon,
Ábrándosan megy vele táncba
A szürkülő bálhajnalon.

„Adja nekem a székfűjét!”...
— Édes méz a szó ajakán,
„Másnak ígértem el! — magának
A jövő bál-éjszakán!”

III.

... Fehér virág, szelid virág
Szőke lány hideg homlokán...
Eltemették, meghült a szegény
Egy átmulatott bál után.

Eltemették. Más ment újra
Kergetni lázas örömet,

Nótát, pezsgőt és szép virágot,
Mámoros bái éjeget.

Piros virág, fehér virág,
Hogy csalfa valamennyi lány,
Későn tudta csak meg a fiú,
Sok átmulatott bál után.

Aztán elindult keresni
A szelíd lányt, a szöke lányt,
Vele táncolta végig egykor
A szürkülő bál hajnalát.

Fehér leány, szöke, szelíd
Édes méz a szó ajakán,
De csak mind hiába kereste
Sok átvirrasztott éjszakán.

Nóta, pezsgő nem csitíták
Szívét, mely érte fájt nagyon,
Elkábult fejjel hogy hazatért
Sok átlumpolt bálhajnalon...

IV.

... Fehér virág, szép hóvirág
Csendesén integet a fán:
„Viszontlátásra!” — azt ígérted
Egykor, a bái éjszakán.

Várlak, de piros virágot
Hozzál magaddal édesem,
A szegfűt amit megígértél
Egykor, a bái éjfélen.

Fehér virág, piros virág
Illik egymás mellé nagyon,
Jer hozd el, hadd csókolgatom meg
Magányos, csöndes hajnalon.

V.

... Fehér havon, hideg havon
Véres virággal kebelén,
Úgy lelték meg egyszer a fiút,
Egy bál éjszaka reggelén.

Mányiné Prigl Olga.

Mese.

Martinus Gosia úr egy dohos vár őrtoronyában ült vala egykor és olvasott egy rengeteg főlíansból. A temérdek könyv lapján furcsa és cikornyás betűk voltak, miért is nem csoda, ha a jó Martinus úr igen sokszor veté vala szemét a vele szemközt levő falra és gondolkozék, mit is jelenthet az éppen elébe akadt váratlan ciráda. Mindazonáltal Martinus úr igen nagy tudós vala, amit bizonyított hatalmas, övig érő szakálla, szinte sörteszerű, bozon-

tos szemöldöke és redős homloka, mely rettentő, mély, komoly és tudós ráncokat vetett.

Mondom, Martinus ült és gondolkozott, mert ez már a középkori tudósoknak is szokása vala, azonban egyszerre csak azt vette észre, hogy valamiképpen mozog, hullámszik a főlíans lepedőnagylapja és öreg szemei előtt táncolni kezdenek a betűk. Felnézett hát az ablakra, aztán nagykomolyan felemelkedék és csöndesen morogva magában a hitvány tavaszi szellő szemtelen incselkedése miatt, bezárta az ónkarikás ablakát. Pedig odakinn gyönyörű tavaszi délután vala és a várnép kinn lebzelt mind a háza előtt. Martinus tudós azonban komolyan és szeretettel símogatva meg a szakállát, visszaült a karszékebe és ismét megkereste azt a szót, amin elhagyta az olvasást.

Alig olvasott azonban addig, míg a mellette álló komor homokórán leperdült harminc-negyven szem, mikor egyszerre újra hullámszani kezdett a főlíans lapja és vele együtt valami zümmögés, sívítás hallatszott, csakhogy erről a neszről nem lehetett tudni, micsoda. Martinus úr azt hitte, hogy az ablakán van valami nyílás és ott füttyöl be a szél, az lebegteteti a könyvét. Épp az volt már a száján, hogy: Minek is teremtet az Isten tavaszi szelet, mikor mindig csak bosszantja az embert, de szépen beledurúszolta a mondat két első szavát a szakállába, a többit pedig elnyelte, mert Martinus úr istenes férfiú vala, mindamellett, hogy szerzetes nem vala, csak tudós úr és rengeteg főlíansokat olvasgatott.

Aztán odalépett a szobája egyetlen ablakához és keresgetni kezdte azt a nyílást, ahol besüvít az alkalmatlan szél. Javába nézegeti a kis gótikus ablakot alúl, felül, oldalt és keresztbe, mikor egyszer csak mintha hallaná, hogy egy gyerekhang kiált: Segítség. A jó, a komoly Martinus majd kiejtette a kezéből azt a kis összegyűrt pergamendarabot, amivel az ablak nyílását akarta volt eltömni. Hanem most kinyitotta az ablakot és kihajolt, szét nézni a környéken, micsoda gyereknek kell a segítség. Nota bene Martinus mindent láthatott a tornya ablakából, a várat, az egész környéket, de segítséget úgyse tudott volna adni senkinek, mert maga az is egy fél óra idő, míg leballag az őrtornyából, aztán a várban is mindössze egy család lakott, az is csak azért, mert a tartományi gróf a Mártinus úr kértére kényszerítette rá őket. Dehát ez most Martinus úrnak nem jutott eszébe, kihajolt. Hiába, nem hallott semmit, nem látott semmit.

Nagy hümmögve vissza ment a szobája belsejébe, előhúzta a pápaszemét és feltéve az orrára, megint kidugta a fejét az ablakon. De még ki is hajolt. Hosszú ős szakálla el-

szabadult és kilógott az ablakon. Úgy látszott, mintha a torony időtől barna, mohos kövein valami ezüst vízesés szikráznék le a mélységbe a délutáni napsütésben. Martinus úr azonban most az egyszer nem gyönyörködött a szakállában, hanem még a kezét is a homlokához tette, hogy a ragyogó tavaszi nap ne zavarja a látását, de se a várban, se a környéken nem látott semmit.

Különös, gondolta Martinus, dehát utóvégre én semmit se tehetek. Segítsen magán, ahogy tud, a szerencsétlen. Aztán ümmögve-hümmögve megint visszaereszkedett terebélyes, cifrázatos székébe. Hanem megint, mikor éppen beleízeledett volna újra az olvasásba, hallja, valami vékony hangocska csilingeli: Segítség, segítség! És egészen közelről.

Martinus tudós megrebbent, és amilyen gyorsan csak tudott, felállt székéről. Mi ez? suttogta, mi ez? Talán a sátán játszanék velem? És egyszerre eszébe jutott sok derék lovag szomorú históriája, kiket mind ez vitt bús végők felé. Már éppen azon volt, hogy leemelé a falról a kürtjét és jelt ad vele hí csatlósának, ki annál a bizonyos családnál második nagyapó volt, mikor egyszerre újra hallja a hangot, most már úgy, mintha mellette hangzanék és látja, hogy a vastag foliáns vastagabbik oldalán meginognak a lapok és imbolyognak, mintha vergődnek alattok valami, vagy valaki.

Martinus úrnak kiesett a kürt a kezéből, a szakállá felborzolódott rémületében és csak állott, mint a sóbálvány. El is mehetett volna fehér hajával, szakállával, szürkés-kékre fakúlt arcával, ruhájával olvasva a sóbálványok közt. De azért nem soká állott, a nehéz kürt a jobb lába fejére esett, ez sajogni kezdett és a fájdalom felébresztette ijedelméből. Végre is megemberelte magát, odalépett a foliánshoz és lapozni kezdte, hogy lássa, mi van benne.

Mikor pedig eljutott a 417-ik lapra, talált ott egy hajfürtöt és belebonyolódva egy pici édes tündért. Mert annak kellett lennie. Nem volt nagyobb, mint a jó Martinusnak egy bütykös, öreg úja, de olyan szép, hogy ő is, a fehér szakállával sajnálni kezdte, miért nem nagyobb és jó maga is miért nem fiatalabb. Nagyon szánalmasan nézett ki szegény. A rengeteg nehéz lapok összeszorították, már-már alig pihegett és úgy vette észre Martinus, hogy az a hajfürt, amelynek a selymes, finom, barna szálai rácsavargóztak a finomvonalú, kecses kis testére, nagyon szorítja, sőt ha hamar nem segít, talán meg is fojtja. Letelepedett hát ismét és már most nagyrészt megnyugodva, de azért egy csöppet mindig szepegve, a kar-székébe és bontogatni kezdte a makacs, kúszált

hajfürtöt a csöpp tündér arca, nyaka, melle tájékáról, hogy tudjon lélekzetet venni. Majd, mikor látta, hogy így nem megy semmire, előhúzott egy ménkő nagy ollót a fiókjából, óvatosan keresztet vetett az ollóra is, magára is és sóhajtva elvágott vele egy pár szál haját a tündér álla alatt. Nagyon vigyázott persze, hogy a finom bőrét, amely a barna hajfürt alól előmárványlott, valahogy oda ne csikkantsa és arra is, hogy a tündér saját szőke hajába se vágjon bele. De nem is igen volt a vigyázatra szükség, mert mikor másodszor akart más pár szál haját elvágni, a tündér nagyokat kezdett lélegzeni és halkán sóhajtott: Víz, vizet.

Most volt csak megakadva Martinus. Vize van, a csatlós hoz reggelenként annyit, hogy akár fürödjön benne, de hogy adjon helöle a tündérnek? Hiszen olyan csöpp az ajka, akár a pont az i betűn. Hanem mikor töprengve ismét ránézett a tündérre, ugyancsak tágra nyitotta a szemét a csodálkozás miatt. Már állott a kis virgonc és nőtt, növekedett és szórta, bontotta lefelé magáról az idegen barna hajszálakat. Már akkora volt, mint Martinusnak az alsókarja.

Es mosolyogva szólt: Adj hát innom, apókám.

Martinus leejtette a pápaszemét, de zavarában nem kapott utána, hanem fogott egy serleget, véletlenül éppen azt, amelyiket egy tudós munkájáért magától a Császártól kapott ajándékba és maga is csak ünnepnapokon szokta volt használni, színig töltötte vízzel és oda állította a tündér mellé.

A tündér nagyot nézett, mosolygott és megkérdezte:

— Hogy igyam én ebből?

Martinus szánalmasan motyogott valamit, maga se tudta mit, de nem is volt rá szükség, a tündér hamar megtalálta a módját. Kecesen odahajolt a serleg széléhez, a víz tiszta színéhez érintette az ajkait és ivott egy pár kortyot, mint a galambok. Aztán felfrissülve, nagyot lélekzett és rászólt az álldogáló Martinusra: Hallod-e, apókám, nem adnál-e valamit ennem, mert már kerek száz esztendeje éhezem itt a könyved lapjai között.

Martinus valami olyast rebegett, hogy igen, hanem azt előbb melegíteni is kell. A tündér mosolygott és azt mondta: nem kell, teszek én arról, hogy ne kelljen, csak add elő.

Martinus hát előszedte a délről megmaradt ürücomb darabot és csodálkozott, hogy még mindig meleg. De meg volt akadva, nem tudta, hová terítsen a vendégének. Nézett erre, nézett arra, végre addig ügyetlenkedett, hogy a temérdek foliánsra rátette a tányért. Ekkor meg már

a tündér mondta : no most egy ici-pici könyvet, amire ráülhesek. Az volt és így a terítés gondja sem súlyosodott tovább a Martinus ősz fejére. Hanem itt az újabb bökkenő: mivel vágja el a falatokat a tündérnek? De az hamarosan előhúzott valahonnan egy csöpp ezüst etuis bicsakot és igen jó ízűen falatozni kezdett. Közben aztán végre Martinus mesternek is támadt egy eszméje és elővéve egy díszes aranyserleget, valami családi kincs lehetett, kinyitott egy rejtek faliszekrényt. Bort öntött, a legfinomabbat, a legrégibbet és kínálta vele a tündért. A tündér akkorára jól lakott, köszönte az ennivalót is, a bort is, ivott belőle három csöppet, keresztet vetett és ismét elkezdett nőni, növekedni, hogy Martinus mester majdhogy a szakállát el nem ejtette bámulában. Közben lepattant az asztalról a padlóra, perdült egyet és megszólalt:

— Kedves apókám, te engem öntudatlan megmentettél. Hosszú, hosszú rege volna azt elmondani, hogy miként jutottam ide a könyved lapjai közé. Elég az hozzá, hogy elvarázsoltak és egy emlék hajfűrt közé kerültem. Most pedig itt vagyok és neked köszönöm, hogy újra élek, ha most meg nem mentesz, újra száz esztendeig kellett volna itt várakoznom. Illő hát, hogy neked ezt megháláljam. Sajnos, csak három kívánságodat teljesíthetem, de hiszen te okos ember vagy, tudod, mire van szükséged.

Mire ezt kimondta a tündér, akkorára nőtt, mint akármelyik a földi lányok közül, csakhogy hasonlíthatatlanul szebb volt és a szőke haja csillogott magától, mint az arany.

Martinus mester pedig igen meg vala hatva ettől a kis beszédétől. Nem tudta, mit csináljon. Először is széket adott a vendégének, aztán maga is leült a foliánsa mellé. Felhajtotta a bort, amit a tündér a serlegben hagyott és már majdnem megszólalt, de ránézett a tündérre és elhallgatott. Valami idegen, valami zavaró volt ebben a különös jelenségben és Martinus mester nem mert szólni, csak nézte, nézte a tündért. Csodálta a ragyogását, csodálatos fiatalságát, egész tündéri szépségét. Közben emlékeztetett arra, hogy fiatal korában sokszor gondolt rá, hogy így, mint a mesében, egyszer elébe terem egy tündér és ő akkor majd tudni fogja, mit kívánjon. Lassacskán kezdte megszokni a tündér jelenlétét, az erős, szokatlan bor is izgatta, kergette öreg vérét és beszélni kezdett már csak azért is, hogy a vendége el ne unja magát a hosszas hallgatásban.

— Kedves, szép tündérleány, — mondotta, — gondoltam én erre egyszer-másszor, hogy mit kívánnék én az életemtől, ha lehetne tőle

valamit kívánnom. Akkor tudom, holmi ostobaságokat kívántam volna. Most se tudom ugyan, hogy nem kívánok-e megint badarságokat, de, azt hiszem, már nem. Ha tudsz adni nekem egy soha ki nem fogyó erszényt, fiatalságot és boldogságot, azt adj. Talán így jó lesz.

Most egy darabig hallgattak. A tündér elkomolyodott. Martinus mester pedig valami elkövetkezendő új, ismeretlen izgalmat sejtett, félt és örült egyszerre, mint aki bizonytalanságban van. De ennek is vége szakadt egyszer. A tündér komolyan odafordult hozzá.

— Jól van, — mondotta — én teljesíthetem a kívánságaidat. De nem egyszerre. A harmadikat, a legnagyobbat, majd csak, mondjuk, holnaptól kezdve.

— Köszönöm, — szólt Martinus.

— És most, — csendült a tündér hangja, mintha nagyon hirtelen nagyon messziről jött volna, — itt az erszényed. És oda adott neki egy szép, fehér selyem erszényt. Martinus megrázta, egy pár arany csördült benne. Aztán odalépett a tündér hozzá egészen, fölemelte a kis kezét és megsimogatta a Martinus fejét és szólt:

— Teljesítve van a második kívánságod is.

Ez nagyszerű perc volt. Martinus mester úgy érezte, mintha valami hirtelen és forró láng kapott volna bele elaggott testébe. Egy perc alatt elsötétült előtte minden, hogy a következőben valami ismeretlen új erő kezdje feszíteni minden kicsi izmát. Megifjodott. Könnyűnek, erősnek, fiatalnak érezte magát és annál inkább, mert éppen csak az imént vált meg gémberegett öreg tetemétől. A fején pedig a fehér haj a tündér keze nyomán visszaváltozott barnára, hosszú fehér szakállá eltűnt az álla alól és a dereka kiegyenesedett.

És Martinus úr eleinte el sem akarta hinni, hogy igazán megifjodott. Valahonnan, valami elfeledett fiók aljáról, igazán nem lehet tudni, hogy akadt rá, előkotort egy kicsi, vedlett tükröt és nézte benne a haját, ráncatlan arcát. Mikor meggyőződött, hogy csakugyan a saját porhüvelyében van most is, azt nem akarta hinni, hogy a saját ó várában, a régi helyén van. Körülnézett. A kis toronyszoba már sötétes volt, de a könyveit így is látta, aztán az ablakhoz lépett és lenézett a tájra. Ez is a régi volt.

Mikor öreg ember néz végig egy tavaszi tájon, abban nincsen semmi veszedelem, de a fiatal mindig megcsapja valami bűvös lehellet. A megifjodott pedig kétszeresen érzi ezt a tavaszi varázst. Martinus sajnálni kezdte, hogy alkonyat van és ő nem futhat végig a mezőn, fürödve az ifjú napsugárban. De így is valami vágy kezdte gyötörni a mező, a gyep, a szabad után. Megfordult, hogy leszalad

a toronyszobája rozoga lépcsőin és megy, megy, míg a lábai bírják. S ekkor vett észre, hogy nem mehet, a tündér még ott van.

A tündér elmosolyodott, furcsa látvány lehetett ez a vágyakozó, megifjodott öreg ember, aztán ő maga is vágyva ebből a szűk odúból kifelé, megszólalt:

— És most menjünk ki a szabadba. Engem ugyan már várnak otthon, Tündérországban, de addig nem akarok hazarepülni, míg be nem sötétedik, ne lásson annyi ember.

Martinus csak bólintott, ebből az egész beszédből csak annyit értett, hogy le fognak menni. Oda ment hát a tűzhelyéhez, lángra lobbantotta a parazsat, gyertyát gyújtott és ment előre, mutatva az utat a szűk lépcsőkön. Ő ennek a várnak az ura, és valaha volt kertjük is az őrtorony tövében, nem nagy, de lehetett benne bolyongani, el is vadult már, de annál szebb, regényesebb. Elhatározta, hogy odavezeti a tündért.

Aztán elindultak egymás mellett, majd kart karba fűzve és lassan sétáltak a régi kertben. A csodálatos tavaszi alkonyat vörös fénye át-át tört a sűrű bozótokon az utak mellett és ilyenkor a tündérnek minden nagy szépsége mintha megszászorozódott volna. Mintha körülötte valami csodálatos glória fonódott volna, amely magához vonzza a földi halandókat.

Martinus mesterben legelőször is a legényes gög ébredt életre. Leereszkedő kézmozdulatokkal mutogatta a tündérnek érdekes romvárát, amely így az alkonyatban még poétikusabbnak, különösebbnek tűnt fel. És a tündért minden érdekelte, elmondatta Martinussal az egész életét a romvára történetével együtt. Martinus pedig érezte, hogy mikor így beszélget a tündérrel, valami szebb, jobb, nemesebb levegő veszi körül. Egyre jobban kezdett figyelni a tündérre, egyre jobban érezte, hogy vonzódik hozzá, aggodalomban várja azt a pillanatot, mikor sétájuknak vége lesz és látta, hogy egyre kevésbé tud másra, mint a tündérre figyelni. És a megifjodott szíve lassanként megtelt földi szerelemmel egy tündér iránt.

Ekkorára már eléggé bealkonyodott. A tündér búcsúzni kezdett. Kezét nyújtotta Martinus lovagnak és szólt:

— Kedves megmentőm, most elválunk. A harmadik kívánságodat is mindenesetre teljesítem, de szeretném, ha vissza vonnád. Még talán lehet. Próbáld.

Martinus gondolkozott:

— Jó, — mondta — visszavonom egy feltétel alatt, ha te lejössz hozzám feleségül.

— Ne kívánd ezt, — kérte szeliden a

tündér. — Csak ezt ne. Te nem tudhatod, micsoda nehéz dolog ez. És te se nyernél vele semmit. Semmit, tudom.

Martinus hamar meglágyult, de dacosan, akatarosan hátravetette a fejét: Hát akkor én se állok el a szavamtól, szólt.

— Jól van, jól. — Mondta a tündér. — Én csak figyelmeztetni akartalak. És ne is haragudj. Nem lenne szép, ha haraggal emlékeznél rám vissza. Nyújtsd a kezéd szépen és Isten veled.

Martinus mind a két kezét is nyújtotta volna, de így is tartóztatta eléggé a tündért a búcsú kézszorítás örve alatt. Aztán a tündér fölemelkedett a levegőbe és elszállt csendesen. Utána valami ragyogó, fehér fátyol úszott és az útját finom, fényes fehér vonalacskák jelezték még soká.

Martinus lovag pedig, most már, hogy megifjodott, ismét lovag, mint régen, még soká sétált aztán. Később felballagott a szobácskájába a toronyba és olvasgatni akart, de aztán, hogy sehogyse ment az olvasás, oda állott az ablakhoz, bámult ki az éjszakába és gondolkozott a jövőjén. Különösképpen, hogy mit fog csinálni holnap. Ezt hamar elhatározta. El fog indulni holnap a császárhoz, megjelenteni neki a csodát, amely vele történt. Aztán újra lesz tudós lovag és élni fog a császári udvarban. De boldog lesz-e? Mert úgy érezte, semmiféle boldogsága nem lenne teljes, csak úgy, ha megoszthatná a tündérrel, sőt másképp az ő harmadik kívánsága nem is teljesíthető, csak ha a tündér lejön hozzá feleségül. Ekkor boldog lenne.

Mire idáig eljutott Martinus, elunta az ablaknál álldogálást. Elimádkozta hát az olvasón imádságait és lefeküdt. De nagyon nehezen tudott elaludni, amit nagyon könnyen meg lehet érteni. Ez a mai napja túlzalmas nap volt. Soká vergődött, de az álma kárpótolta mindenért.

Azt álmodta, hogy a várkertben sétálnak a tündér és ő. Az öreg hársak árnyékot tartanak fölöttük, a mai naphoz, az esküvő napjához illő ünnepélyes árnyékot és az út oldalán ezer mindenféle rózsza hinti illatát és mind mind nyílnak körül a tavaszi virágok, ahány-csak van. És csend, csak ketten beszélgetnek halkán, szinte suttogva és mintha az egész kert virág harmatos szépségét elhomályosítaná az ő tündérének a szőke szépsége. Álmodta, hogy a tündér a tömérdek virág szerelmes illatától, a tavasztól megmámorosodva odahajlik hozzá és megsókolja...

Nem álmodta tovább. Ebben a pillanatban a boldogság egész teljességét érezte Martinus lovag és hitte, hogy ezért a pillanatért érdemes

volt élnie, az ő halandó ajkai megtalálták a földöntúlit.

Érezte, tudta, hogy beteljesedett harmadik kívánsága is.

És reggel a hű csaflos az ura ágyában egy fiatal, barna halottat talált, az ajkán me-rengő, boldog mosolygással. Csak nagynehezen ismerte meg, kicsoda...

Molnár Ernő.

Marasztalás

Ne jöjj elé, ne idézz engem
Jövő csodája,
Esett szívek szomorú sorsa
Engem bús bajjal záporozna.

Próféta, vagy szent: — szíve árán
Lehet csak azzá.
S én nem vágyom proféta rangra:
Magam-tapadó diadalra.

Szerető szerelem jegyzett el
Engem mátkául . . .
— Proféta gög, esett szív álma,
Óh, ne hívj most jövő csodája! . . .

Györék József.

Az ócska konflis.

Valahonnan elindul vélünk
És megy-megy lassú döcögéssel.
Lova: — a sors; útja: — a végzet.
Úgy hívják: — élet.
— És visz, jaj, drága fizetéssel.

Remények és vágyaknak árán
Sokan bizzák magukat rája.
Mindenkinek van mit elérni
S egy kis tenyérrnyi
Vágya és jövő-óhajtása.

És meg-megáll s megint megindul.
Egy-egy álom lemarad róla.
A bánat minden fordulónál
Könnyezve ott áll
S ráborul egy-egy koporsóra

Napos mezők sóhajos bújá
Kesereg és száll a nyomába.
Ám küllője tovább csikordul
S egyszer befordul
Örökre a nagy éjszakába.

Györék József.

Szomorúság-szobor.

Aki nem ismeri a szomorúságot,
Az nézzen meg engem;
Arcomon meglátja minden képzeletnél
Százszor színesebben.

Ezer esztendő bű hervadozó keblén
Növekedtem én fel;
Tele is a lelkem égrecsapó búval,
Siró nevetéssel.

Arcomon törtszirmu szomorúság-rózsák
Bimbói fakulnak;
Lelkemben el nem sirt sirattató gyászok
Könnyei ujulnak.

Mes-palotámban gyönyörű szépségek
Szent álmait élem —
És mindig letagad nyomorúságával
A nyomorult szegyen.

Kudarok, keservek, kijózanodások
Könnykútja a lelkem;
Ami ért, ami fájt, ami belém sajgott,
Mind ide temettem.

Éjféli nagy gyásszal innen riogat ki
A fekete bánat.
Éjféli nagy gyászból szövögeti a sors
Halotti parnámát.

A lelkemet már is befonta a gyásznak
Halálos bús gondja —
Én vagyok a bánat kegyetlenül józan
Szomorúság-szobra.

Györék József.

Idők találkozása.

Idill.

(Szinhely: fasor, idő: tavasz a télben. Személyek: csak kettő, a Marady és Modern. A modern, fiatalember. Szép, divatos felsőkabátja, izléses puhakalapja, alatta hosszú barna haj van és karesű pálcája. A kabátja tavaszi felső. A Marady fején kemény-kalap, úgynevezett vas, nem is vas, valódi debreczeni acél-kalap, szemén fekete keretű pápaszem, a nyakán: kendő, állán: sörte, kezében esernyő és a testén vastag téli kapát. Találkoznak, véletlenül.)

A Modern (igen udvariasan leveszi a kalapját)
Jó napot kívánok!

A Marady (esernyőjét a Modern felé lódítja és átjátszott szivarszipkája mellől kimorog valamit)

M: (elmenőben) De udvarias . . .

M: (egy kicsit felfortyan, aztán csillapul és mivel más dolga úgy sincs, utána kiált a fiatal-

nak.) Öcsém, Izé úr! Nem szíveskednék visszafordulni?

M: (Könnyedén) Ha úgy tetszik . . .

M: (Ujra dühös. Megállj csak, gondolja, mindjárt agyon csaplak én. Szeliden és türtőztetve magát). Nézze, kedves öcsém, a modern irodalomról szereretnék egy modernnel pár szót váltani, ha talán lesz szíves és felvilágosít egy pár homályos és burkolt, vagy tudj' Isten micsoda vonásáról az új költészetnek, örülnék rajta.

M: Ó, kérem, szívesen, örömmel állok rendelkezésére.

M: Hát nézze, kedves, öcsém én nem értem legelőször is a maguk szó és gondolatfűzését igen sok helyen. Néha olvasok új verseket, aztán valami csuda sornál nem tudok mitévő lenni. Lehet, hogy szép, hanem: miért nem értem éppen én?

M: Sajnálom. Ennek, kedves bátyám uram, meg van a maga oka. A Kazinczy idejébeli táblabírák, se értették Kazincyt, és ma mégis úgy szólván neki köszönjük nyelvünk újraéledését, mert ő volt az úttörő. Othológ — neológ, aequale: modern — maradi. Nem?

M: Dehogy, az ő idejüket hasonlítani se lehet a miénkhez. Akkor, régen, tudja miért küzdöttek? A nemzeti csinosodásért, a nemzet kulturájáért. A nemzetért, a magyarságért. Ezt, persze, maga nyugati mázzal pipeskedő, nyugati lázzal berzenkedő, nyugatra bámuló apró kozmopolita nem érti, hogy mi az: A Nemzet.

M: De igen, sajnos azt is tudom, hogy azt a bizonyos nemzeti csinosodást, nemzeti kulturát ma nem értük el. Ez a nemzet aludt Kisfaludy-ékig, akkor a divatos Kisfaludy-féle hizelgő irány újabb morfium-iniekciónak adott neki a saját régi dicsőségéből felhigitva, hogy valamiképpen tudatára ne ébredjen a maga hallatlan elmaradottságának. A vége az, hogy az Arany zsenijéről ma se tud a világ, a kultúr világ semmit, pedig balladáit én a világ összes efajta versei közül a legtöbbre tartom. És ez valami munka volt a nemzeti kultúra érdekében?

M: Lassan, lassan fiatalember, hát maga nem ismeri a magyarság világtörténelmi fontosságát?

M: Ismerem, a védőbástya. Persze, összes tehetségeinket fel kellett áldoznunk a tehetetlen kulturának. Mindent odaadtunk és mi magunk mégse részesedtünk belőle. De miért volt olyan

ostoba a magyar, hogy ilyen romantikus és utólag felismert esszméért a szíve legdrágább vérét adta oda? Mennyit használhatott volna vele magának?

M: látja öcsém ez az önzés. Ez pedig rút. És ezen alapszik az egész mai rút vitág. Nincs más csak örök harc azért, hogy nekem jobb dolgom legyen mint másnak. Ismét beáll a „bellum omnium contra omnes,” „aki bírja, marja” törvénye — a kultúra, a nemes kultúra, a humánus kultúra szent nevében. Borzasztó . . .

M: Hanem még nem feleltem a vádra. Arra, hogy a mi költészetünk nemzetietlen. Ez tévedés. Sokkal nemzetiesebb mint a régiek. Azok énekeltek: Így a nemes magyar nemzet, úgy a dicső magyar nemzet, dicsérték a fajtájukat, mint néhány a lovát, közben aztán mindent elfelejtettek, amit tenni kellett volna érte. Aztán előfogták a szép, a kényelmes szalmalángot. Hát mi, mi modernnek megöltük a régi hires szalmalángot. Mi ostorozunk, hogy vér serked a nyomán, és látja-e hogy iparkodik az ország, a külföld, a kultúra után. Ma már kisebb művészeinket is meghall a külföld és elismer, hol volt ez a Petőfiék korában.

M: Na persze, persze maguk csak úgy, egy-kettő-három, akarom — kész, kimetszettek a nemzetből egy veleszületett jellem vonást. Ez nagyon szép maguktól. Hanem én ennek a fogadkozásnak a végét is szeretném látni . . .

M: Helyes. Ötven év múlva, ugyanezen a helyen folytatjuk . . .

M: Nana, csak várjon. Csak azt akarom még mondani, hogy a maguk költészetnek nevezett fiókája ehez a feladathoz nagyon beteges és jogosulatlan. Hiszen maguk közt nincs ép ember, egy sánta, más . . .

M: Hja ez a mikorunk. Ma a testre, az anyagra nincs annyi szükség mint régen. És azt rég tudjuk, hogy az emberiség nemzedékről nemzedékre satnyúl. Már Rousseau azért akart a természethez visszatérni. Mi már mások vagyunk mint az előbbi nemzedék, Nem csoda, ha az nem ért minket, betegnek tart, mert fiatalok vagyunk. Vagy ha olyan volna a művészetünk, amelyet a régiek csináltak, művészet volna az, dehogyan: utánzás.

M: Jó jó, nem ugyanúgy kellene csinálni, hanem okkal-móddal fejleszteni, úgy, hogy mi öregek is érthessünk belőle valamit. Nem ér az

össze-vissza, ideges ugrálás semmit. Lassan fejlődni ez az igazi. Tudja: lassan járj, tovább érsz.

M: Igen, de ennek ez az igazi formája: lassan járj, hogy sehova se juss el idején. De, nézze csak, bátyám, úgy-e Arannyal a nemzeti műköltészet olyan magas fokra jutott, hogy tovább már nem lehetett a költészet magasaiba menni?

M: Igen.

M: Na most, ha Arany Jánossal egy irány, iskola tetőpontját, befejezését érte el, hát kell következni valami újnak, most mondjuk Adynak. Az emberek, nevek különben nem határoznak, csak annyiban, hogy nevet adnak az újszerűségeknek. De ez csak érthető, hogy egy tökéletes, befejezett korszakot nem akarunk megfejezni, mint az avúlt csizmát?

M: És maguk, a maguk beteges, homályos, értelmetlen, jogosulatlan költészetével akarnak új művészetet csinálni? Hisz nincs erejük! Nem jogosultak rá!

M: Nem jogosultak? Nevetséges, hát lehet mondani, hogy a művészetnek célja van, dehogya, célja csak a nagyképű és korlátolt vagy műveletlen embereknek van, egyébnek nincs. A művészet önmagáért van, és ez nagyon régi dolog.

M: Hová leszünk, Istenem, hová leszünk. Tudja maga nagyon jól, hogy a mi művészetünk sorsa úgy egybe van forrva a nemzet történetével, mint sehol másutt, hát maguk most ketté akarják metszeni ezt a köteleket? És hová lesz a maguk szentségtörő kezeiben a művészet erkölcs nemesítő hatása?

M: Hahá, hát így bujik ki a szeg a zsákból, politikus költészet kéne, ad analógiám politikus csizmadia. Verset nem szabad másként írni, csak ha politikai indok is csiklandozza ki az egyéntől. Pedig miköze mindennek a politikához, csinálják a politikusok. Az egyénnek más dolgai is vannak. Ma végre rájöttünk a Krisztus tanításának a kvintesszenciájára, arra, hogy az embernek nincs egyéb kincse, csak maga, tehát minden erejével oda kell törekednie, hogy az egyéniséget kifejlessze. Mi ezt csináljuk. Már most egy egyénnek fáj valami, szenved és ez a szenvedés, vagy ehhez öröm is, bár csak őrá tartozik, versre indítja. Verset ír arról a hangulatról. Magának írja teljeseen, célja nincs vele.

M: Hát akkor minek adja ki?

M: Azért, mert van még egy pár ember,

akinek esetleg voltak hasonló hangulatai, akik szintén keresik az új formákat, szépségeket. Kiadja, mert ő maga a maga hangulatát szépnak találja és hiszi, hogy lesznek mások, is akik szépnak találják. Ezért.

M: Kár rá a nyomdafesték. Aztán elképzeli, hogy a maguk beteges hangulatocskáit erkölcs-nemesítő hatással lesznek?

M: Aki morált keres, azt is megleli nálunk. Ha valami nem morális az új költészetben: tessék tőle úndorral elfordulni. Aki ezt teszi, morális érzése megedződik. De meg már elmondtam, hogy cél a világért sincs. A verseknek csak oka van. A költő megírja, mert kényszeríti rá valami. És az ember nagyon keveset törődik vele, hogy mit mond rá egy csomó ember és mit szól hozzá egy másik csomó. Irja, mert így kell neki írni. Másképp nem csinálhatja. Vezeti a... tudomisen, ösztön a tollát és írja.

M: (feszeng, unja magát, hogy sohse tombolhatta ki magát. Közbevág) Pardon fiatal barátom, dolgom van. Köszönöm a fáradozását, bár ezek még nem érvek. Isten vele.

M: Jónapot. (utána néz) Hát bánom is én? Csak sajnálom, hogy az öregre ennyi szót vesztegettem.

Öry Sándor.

Régi írások.

Rovatvezető: Pánozzél Jenő.

E cím alatt állandó rovatot nyitunk, melybe részint a Lap régi számaiból, részint a Magyar Irodalmi Önképző Társulat irattárából a Társulat volt- s később általánosan elismert tagjainak értékes műveit közöljük. Jelen közlemények az 1884—1885. évből valók.

Ne mond...

Tóth József.

Ne mondd, ne mondd óh, hogy szeretsz még
Tekinteted hideg, fagyaszt
Szeretsz-e? Nem? Mindegy nekem már,
Mondhadd előttem ezt, vagy azt.

Vidám mosoly kihalt szemedben
Erőltetett álarc csupán,
Amely alatt a jéghideg szív
Epédve vár egy más után.

Óh, kin, ha így mosolyogni látlak,
Midőn szived már nem szeret;
Rideg kebled, te szívtelen, te!
Nem vérezi-e e rút szerep?

Mondd, hogy szerelmed rég kiégett,
A múltakat feledjem el!...
Óh ne remegj, hogy rá szívemben
Órult harag fog gyúlni fel.

Ne félj! Látnod keblem viharja
Mint fáradt óriás — pihen.
Ki érzi már végső tusáját
Hült vére lüktetésiben.

... Mégis ne mondd!... Kínos sejtésem
Egy új világot tár fölém...
Isten veled!... pihenni vágyom
A nyugtató sír lágyölén.

Ölelj utólszor itt magadhoz!...
Maradj te még, hideg halál!...
Vagy jer, siess, hadd álmodom meg
A sírban, hogy te hű valál!

Színházban.

Szaboloska Mihály.

Itt állok a művészet csarnokába
A színpadról Madách nagy lelke szól;
S míg a fenkölt, dicső eszmék varázsa
Egy eszményibb, tisztább világba von:
Nézek körül és kémlelő szemekkel
Ezer szemből ezernyi szívbe látva
Elborzadok... Ah, itt százszor setétebb
Színben áll az „ember tragédiája“!

Am nézz körül! Ezer között alig van
Ki tiszta lánggal lelkesülni tudna.
Kiben az eszme viszhangot találna
Testen a lélek győzelemre jutna.
Ez itt fennen bírálja, mit nem ért meg,
Hitet gyaláz, minden szentet besároz
S mivel sivár lelkének szárnya nincsen
Mindent, mi égi, porba ránt magához.

Amott az ifjú, nézd, hogy lelkesül,
A tudni-vágy' figyelmének rugója
Kutatva kémli: vajjon meddig ér hát
Szegény Évának testszinű *trikotja*?
Emitt a lány úgy hallgat, úgy figyelmez,
Úgy várja azt a *kétes* mondatot,
Mikor szemét pirúlva kell lesütni,
Mikép az a mamától mondatott.

S hogy az arcom ég égő lelkem tüzeiben
Ajuk gunynyal csakhogy rám nem kiált.
Gúnyoljatok fásult, fagyos szívűek,
„Mi néktek semmi, nekem egy világ!“
Am mondjatok jámbor ábrándozónak,
Ki sír, ha könnyet lát a színpadon:
Büszkébb leszek érző, égő szívemre
„S még a borsón is szépet álmodom“!

Irodalom.

NIL: El nem küldött levelek. (Békésesaba, Tevan Adolf 1910.) Dapsy Gizellának, ismert költőnőnek, ez a negyedik verskötete. Ez e négy könyv érdekes fejlődésről tesz tanuságot. Végig lehet kísérni bennük, hogy egy finom álmú leánylélek, egy erős rajongású nő szív költői vallomásaiból, melyek élete útjában egyre több erőt és szint nyernek, miként alakul ki lassan a megállapodottab, az anyás, bársonypuhaújjú asszony öntudatos, „szelíd csodákkal“ teli költészete. Am e felődésben mindig megvolt s megvan egy fővonás: a leg-

tisztább nőiesség, ment minden affektáltságtól s bármily irányú túlzástól. Pedig a női-rókban legtöbbszörre és rendszeresen ebben a tekintetben szoktak jelentkezni a szenvedelt, vagy épp beteges szélsőségek. Emellett nyelvkészlete, egyéni kifejezőképessége, eredeti, finom fogalomkapcsolása és hangja mindig nagy gazdagságot mutat.

Új kötetének, melyet fajsúly tekintetében legalább is a Szívem c. könyve mellé állíthatunk, alaptónusa egyrészt egy boldogságot akaró lélek hullámzó szenvedelme, másrészt egy kezdődő családi élet boldogsága.

A könnyel és mosollyal telt szívem,
Az imádságom és a dalaim:
Mind, mind levél. Halvány betűkkel róva
A lelkem lapjain.
Levél, amire címet sohsem írtam,
Mert rajta volt a könnyeim nyoma.
Amire választ sohse vártam, —
Mert el nem küldtem senkinek soha.
Valaki egyszer mégis érte jött...
Hűséges, lágy kezével nyúlt utánna.
— A sok-sok el nem küldött levelet
A címzett megtalálta.

Ekkép fejezi ki maga, de ezen egyébiránt is csupán bevezetésnek szánt sorokat csak a helyzet érdekében idézzük. Mert mutatvány szempontjából, vagy érték tekintetében szóba sem jöhet ilyenek mellett, mint az Én elmegyek, — Éjjél, — Akik gyötörnek, — El nem küldött levelek, — Tavasz, — s a Szelíd csodák címűek, amelyekben ritka egyéniséggel, erővel s egyúttal finomsággal szólal meg egy mély, sok bánaton megtisztult női lélek és amelyek úgy eme kötetének, mint egész költészetének javát teszik.

A csöppnyi alakjával már külsőleg is kedves és izléeses könyvét Margarete Balla-Rimpl rajzai díszítik.

— s. — s.

Komjáthy Jenő: Éloa.

Különlenyomat „Homályból“ c. főműve második kiadásából.

A csudálatosan mély és széles síkságra a nap légdúsabb aranya omlik. Minden, minden ragyog, vakít, tüzel. És a síkságot egy hatalmas, hullámos, széles folyam szegi keresztül. És csudálatos, a napsugár nem esillog vissza a vizen, hanem úgy tetszik maga a folyam él, ragyog, világít és nincs szüksége idegenre. És csudálatos ez a sík tájék, semmi, de semmi benne a rendes alföldi lankadtságból. Valami, valami feszíti a szívet, valami felemel, szállani készlet a Vágy aranyszárnyaira. Valami titokzatos és mégis nyilvánlevő erő ébred bennünk és menni, repülni kell...

Ez lenne a képe, gyarló másolata annak a hirtelen impresszióknak, amit kivált belőlünk e pár költeménnyel Komjáthy Jenő. Mert szinte nem is szükséges ismerni a többi költeményeit, ennyi is teljes képet ad. Nem óvatos verselő, de költő a szó legteljesebb, legigazabb értelmében. Tuláradó, túlfeszült szíve dobog, vonaglik minden sora, minden merészlülkötésű stófája, minden hatalmas szédületes ívben lendülő egész verse mögött. Ime az a pompás ember, aki a lírában, a mindenben

szerteáradó és csapongó lirában élt és ez örömét csudálatosan tudta kifejezni.

„Nyárdéli álom. Csupa pompa,
Nincs semmi árnyék, semmi csorba
A szinpazar, a forró képen.
Megállt a nap. A boldog égen
Nincs semmi folt, nincs semmi felhő.“

Alig lehet megállani. A ritmus, a rim paripáján, bársony és szilaj szavak nyergében kell végig vágatnunk az egészen. Ez ő.

Aztán másutt:

„Itt vagyok, a mesék királya,
A napnak izzó glóriája,
Szédítő üdvök pompakéje
Von fátyolt kínaim fölébe.
Sebeimet bíbor takarja.“

Ugyane versében előbb:

„Határtalan sivár kietlen,
Könyörtelen, kérlelhetetlen,
Borult reám ólompaláttal.

És ez talán még inkább Komjáthy Jenő. Aki az égben él boldogságában és kénytelen a földön járni, ideláncolja sivár embersorsa, holott valami nyugtalan, forró, keleti szél lelkévé válva kellene repülnie a végtelenbe, a végtelenig.

Úgy kínálkozik a Komjáthy összehasonlítása Adyval. És itt a legfényesebben beigazolódik, hogy minden ma törvényszerűen következik a tegnaphól. Ady csak egy fokkal magasabb mint Komjáthy. De az ő érdeme, hogy lépett egyet előre és tudta merre lépjen. Viszont Komjáthy sokkal urabb Adynál, nála nincs semmi, ami ne ő maga volna. Ő, az asszony, és én, ez az egész költészete, alapjában pedig csak az énje a tárgy, mert ő rajta, a lelkén keresztül látjuk és imádjuk Éloát.

Lehetetlen külön nem szólni az „Éloa sírj“ c. verséről.

„Éloa sírj! Borulj a földre,
Zokogj, szaggasd meg fürteid,
A lebegő, illatlehellő szárnyakat,
Árnykoronáját fényes homlokodnak...“

Ujra itt a buja, forró, száguldó keleti szél és visz, sodor, ragad magával a végtelenbe, a végtelenig. Nem lehet róla józanul írni...

Molnár Erna.

László Sándor: Új március. (Versek.)

Valahogy olyan formát képzel az ember, mikor ezt a kötetet elolvassa, hogy ez egy ó, repedezett falú parókhia vasrácsos ablakú, szegényes káplán szobájában íródott. Írta pedig egy szép, piros arcú, boldogságra predestinált arckifejezésű fiatalember. Írván így:

Háborgó, zúgó, mély vizekre
Vagyok kezdettől számkivetve.
Ábránd, rajongás bú a sorsom,
Álmok tüzet hiába oltom.
Ma erre üznek, holnap arra,
Sohsincs szívemnek nyugodalma
S hová fáradva, sirva tartok
• Pusztult, sivarak ott a partok, —
— Szállj le rám égi nyugalom!

Ez, persze, így kiszakítva a kötetből, mintegy cáfoltnak látszik, mert egyik jó vers, de az egészről, az

összes versekről, mind csak az a fentírt kép az impresszió.

Hiszen nem az van ezzel kimondva: követ reá, mert nem modern; nem, a szép vers sohse függ az irányoktól, sőt: nem is poéta, aki határozottan csatlakozik valamely irányhoz, mindössze csak annyi, hogy László Sándor nem tökéletes poéta. Pózol, pedig művész, de nem tud válogatni. Csudálatosan azok a költeményei sikerülnek leginkább, amelyeknek a témáját utánérezte (A tenger) és különösen ha a verseiben valami szép, nagy dolog leírására és hasonlítására van alkalom, de a pointe-t egy kissé mindig elejti és nagyon parabola szerűen hat az egész.

Aztán van egy pár Szabolcska-hatás alatt írt verse. De itt meg az a baj, hogy az eredetiek naív báját, hamvas egyszerűségét (régi Szabolcska verseket gondolok) nemhogy felülhaladná, de még elsem éri. A technikája sem mindig kifogástalan. Különben pedig maga írja:

Ne kutassák, hogy milyen vagyok,
Kopott, szürke, mint e kis dalok.

Poéta, ha nem is nagyon jelentékeny és van egy pár szebb verse, ami nemcsak vidéken tenne számat.

A könyv Sárospatakon jelent meg, a sajátkezűleg beírt és aláírt előhang izléstelenségét leszámítva csinos kiállításban. — Ö —

Bontakozó szárnyak.

Begyáts László, Darvas János, Komlós Aladár versei.

Három fiatalember kiad egy verskötetet. Mekkora önbizalom. Vidéki nyomda, vidéki nagyságok. Sebaj, majd lesz országos is belőle. Ha valaki a könyvvel szemben rosnyelvű akarna lenni, azt mondhatná, harmadrész emberek, de van valami elkülönítő vonás mindegyikükben. Eredetiek, de még hatások alatt állanak. Hát hiszen furcsa is volna, ha az akarna a töretlen csapáson megindulni, aki még járni sem tud. Itt is, ott is érzik az Ady, Babits, Bodor talán az Oláh Gábor és a többiek, Szabolcska is, hatása, de annyira amennyire az egyéniségük is benn van a versekben.

Begyáts például a legexkluzívabb köztük. Egészen elmerül a szók és kifejezések zenéjében, ritmusában. Nem keresi a szókat, de olyanforma érzik a versein, hogy ez vagy az a vers nem a szívéből és nem így jön a szívéből. Hiába, de valahogy hidegen hagy a költészete. A művészetét, festését, interieurjait, vertarany kifejezéseit hiszen megcsodáljuk, élvezzük is, de nem visz egészen el magával az ő külön világába, nem ragad magával. És ez talán az egész újabb lírai költészetünknek közös hibája. Oly csillogová fejlesztették a költői dikciót, hogy most aztán hideg. Pedig épp ez volna a lírai költő legintenzívebb hatása. Az ő kifejezése és sorai nagyon szépek. Hideg arany. Csillog és idegen. Magányos lélek. És feltűnő nála az antik iránt való vonzódás. Márvány

amforák, karcsú, szökellő ezüst kantaruszok kelnek a fantáziájából. És Heinéhez is nagyon vonzódik. Kultur-költő. A falut sem — és ebben nagyon igaza van — szereti. (Heine sem volt valami békés boldogságnak az énekes.) Mindezeket pedig igen szépen, színesen mondja el. Talán ezekért a színekért és kifejezésekért íródtak meg a versei is.

A másik Darvas János jóval fakóbb költő, de egyben közelébb is lép a szívünkhöz. A kifejezései nem oly erősek és illatozók, mint a Begyátséi, de több bennük a melegség, a perspektíva. Begyátsnak hatalma van mindent elmondani, Darvas csak a felszínt és még egy vékony, de átlátszó réteget mutat. Ő különben a kötet Hamupipőkéje, a legszelidebb, a legszökébb. Mert, tudj' Isten, a másik kettőt barnának képzelem. Darvas szelid és kecses inkább, mintsem erős. Halk csendes puha szívekben remegő melódiák kelnek a verseiből. Az álmok álma egyik legjobb verse. Ez kedves és szomorkásan naív. Mese hangulat. A másféle, az erőt kívánó költeményei nem sikerülnek úgy. Az ő egyéniségét valami halvány, finom bánat fátyolozza el. A vidámság nála valami méléző árnyalatot kap, viszont a keserűségek is elhalványodnak, melankáliává tompulnak, mire formába kerülnek. De ez amiatt az egyszerűség és szerénység miatt van talán, ami — akár Szabolcskánál, persze másképp — benn van a versek legmélyén. Aztán egy kicsit, hiába ő is hideg. De nála ez inkább szerénység és a formakészség nem hiánya, hanem kevésége, mintsem alaptermészet. Az ő részének címe: Lelkek útján, szóval nem külső hanem mennélbensőbb dolgokat akar — talán innen ered kevészsínőségük és bánatos halványságuk.

És Komlós, a harmadik, valahogy a kettő között áll. Ő a legőszinteb, de színes is anélkül, hogy Begyátsot e tekintetben utólérné, de a Darvaséinál határozottan izmosabbak a kifejezései. Akar is egy kicsit színes lenni, ez aztán egyszer-egyszer, nagyon kevészer tuzásokat is irat vele. Az ő versei igazán mélyről jönnek, ha belső hangulatait írja. De inkább különös szemlélődő és festő lírikus, és talán jobban sikerülnek neki azok a versek, melyekben a természetet, külső világot írja. Sajátos, reális fantáziája van, amely vezérli a jelentős kifejezések fellelésére, melyeken keresztül sejteti a saját érzéseit. Kár, hogy a formái nem tökéletesek. Egy-egy kevésbé sikerült rim mindig akad nála. De talán így még jobban hat. Szomorú költő és — hogy maga jellemezze magát, ott érzik minden verse mögött „az ősznek bánatos, ködös, tömjénes, gyásza.” Tömjénes gyász . . . Micsoda festés, és hogy jobban magyarázzam: ez afféle mint Aranynál a „hamvas ut” persze az a maga idejében.

Ennyi. A Bontakozó szárnyakhoz különben Bodor Aladár írt előszót és, az előszó kedvéért is érdemes a könyvet elolvasni.

Két előfizetési felhívást küldöttek hozzánk. Az egyiket Marjay Géza, lapunknak volt felelős szerkesztője, a meleg szívű poéta; a másikat pedig Bernáth Lajos, kiskunhalasi tanár. Köteteiket a következő meleghangú szavakban ajánlják:

I.

Husvétra egy verseskönyvet óhajtok kiadni *Könyvek között* címen. Azoknak szántam ezt a könyvet, akik szeretik a szívből szívekhez szóló, egyszerű, csöndes, szomorú dalokat. Könyvemet a legjobb meritett papíron, izléses, szép kiállításban a szegedi Endrényi Lajos cég nyomtatja. Ára 2 korona lesz. A gyűjtők 8 előfizető után egy tiszteletpéldányt kapnak. A gyűjtőívek legkésőbb február 25-ig beküldendő, az előfizetési pénzek vagy ugyanakkor, vagy a könyv elküldésével egyidőben utánvétellel fizethetők. Könyvemet a leányoknak dedikálom. Hodmezővásárhely, 1911 január hó. (Ref. lelkeszi hivatal.) Marjay Géza.

II.

Egy éve mult, mikor elárultam itt-ott, hogy verseket adok ki. Az irigyeim örültek, a jóakaróim pedig — köztük Heinrich G. az Akadémia főtíkára — sajnálkoztak. Az utóbbi egész jóakarattal igyekezett lebeszélni a szándékomról. Először is, — mint mondá — rá fogok fizetni, másodsor tönkre teszem a jó hírnevet, amit a tudós irodalom terén szereztem. Én, mint nyakas kálvinista, nem adtam meg magamat. Verseim — Huszon-négy Esztendő I. kt. cím alatt — 1910 tavaszán megjelentek és az első kiadás félév alatt elhiogott. Örömmel állapíthatom meg, hogy rájuk nem fizettem, jó hírnevem tönkre nem tettem, sőt áltaok új barátokat szereztem.

A napi- és hetilapok ismertetései közül, amik eddigelé kezembe kerültek, egyedül a Pesti Napló kritikusa volt szíves lesajnálni, bár a buzgalmat és az intelligenciát — amit nála kétlek — mégis elismeri. A Vasárnapi Ujság hosszú köntőrfalazás után a költői tehetséget szintén megtagadja tőlem, bizonyosan azért, mert az én költeményeimet meg lehet érteni, amit a benne megjelenteokről nem mindig lehet állítani. Többekévesbbé elismerőleg nyilatkoztak a verskötetéről: a Budapesti Hírlap, a Magyarország, az Alkotmány, a Prot. Szemle, a Magyar Zsidó-Szemle, a Prot. Egyházi és Iskolai lap, a Szóvétnék. Mindez ismertetések nagy részének közös hibája az, hogy észre sem veszik Argirusomat, melyet komoly és hozzáértő emberek Arany Toldija mellett emlegetnek s amelyről egy költőtársam, a többszörösen babérkoszorús Zempléni, egész elragadtatással és többször úgy nyilatkozott, hogy ha többet nem írtam volna és nem írnék is, Argirus örökre fentartaná nevem.

A komolyabb és hivatalosabb kritikák sorát Simonyi Zsigmond egyetemi tanár kezdte meg a Magy. Nyelvőr nov. számában (423—4. l.). Az előbbiekkal szemben éppen Argirusra fekteti a fősúlyt. Megállapítja, hogy Arany János nyelvén szölok s azt is helyesen, hogy miért: „A szerző ugyanott vette a szépet, ahol Arany, a népnél s a régiéknél, és vette azonkívül Arany eposzaiból.”

A tény tehát eddigelé az, hogy az én Huszon-négy Esztendőm I. kötete általam ugyan óhajtott, de nem remélt sikert aratott. E sikerre támaszkodva, bizalommal és reménnyel fordulok az én kised olvasóközönségemhez, aki már ismer, hogy művemnek II-ik kötetére előfizetni szíveskedjék.

A II-ik kötet tartalmazni fogja kisebb prózai munkáimat és a Vidéki Leveleket. A gyűjtemény tartalmáról előre csak annyit jelezhetek, hogy az a Bernáth Lajos, akit verseiből csak sejteni lehet, ezekben és itt indul, válik egészen azzá, akit, ha érdemes lesz rája, az utókor is megemleget. Minden igazi költőnek van ugyanis valami nagyobb és magasabb prófétai hivatása is a gyönyörködtetésen kívül. Hogy az enyém mi-ben áll, arra felelnek a Vidéki Levelek. Kiskunhalas, 1910 december havában. Bernáth Lajos, ref. tanár.

U. i. A gyűjtemény 1911 tavaszán jelenik meg egy 8—10 íves kötetben, egy képpel. Előfizetési ára 2 kor., mely előre, vagy a munka átvételekor fizethető. A felhívás aláírása kötelező az átvételre. Azok kedvéért, kik az I. kötetre még egyre jelentkeznek, jelzem, hogy kellő számú jelentkezés esetén az I. kötet ugyancsak 2 korona előfizetési árban a II-ikkal egyidejűleg második kiadásban is meg fog jelenni. Bolti ára mindkettőnek 3 korona lesz. Szerző felkéri ez úton is jó ismerőseit és barátait, hogy előfizetőket gyűjteni és a felhívást 1911 január 15-ig visszaküldeni szíveskedjenek.

„Az Irodalom” címen új bibliográfiai folyóirat jelent meg ez év elején. A lap a művelt magyar közönség, az írói világ és a könyvkereskedő állandó és kölcsönös érintkezési pontja akar lenni. Nyilván tartja, katalógusba foglalja és ismerteti az összes, hozzá beküldött, legújabbban megjelent műveket. A lap tehát egyaránt fontos tájékoztató és útmutató mind az olvasók, mind az írók, mind pedig a kiadók számára. Előfizetési ára egy évre 4 korona. A szerkesztőség Budapest IX. Ferenc-körút 15. szám alatt van, ahol mindennemű irodalmi felvilágosítást szívesen adnak. (Válaszbélyeg 45 fillér.) Ajánljuk a művelt magyar közönség figyelmébe és pártfogásába.

Hírek.

Kitüntetés a tudományos világban. Igen megérdemelt kitüntetés érte a múlt hetekben Akadémiánk egyik bölcsészeti tanárát, Pápay Józsefet. A Finn Tudományos Akadémia levelező tagjává választotta. Tudományos munkássága főképp egyik legközelebbi rokonnépünknek, az osztják népnek költészetére, nyelvére és hitvilágára terjed. S ezen a téren az eddig megjelent osztják népköltési gyűjteményeivel s készülő szótárával, nyelvtanával és mythológiájával egyedül álló. Immáron két tud. akadémiai kitüntetéséhez mi is fűzhetünk és fűzünk egyet: a mi Akadémiánk — ifjúságának osztatlan szeretetét.

Oláh Gábor „Petőfi Társaság”-i tagsága. Szép és nagy kitüntetés érte a közelmúltban Oláh Gábort, ezt az ízig-vérig igazi, nagy poétát. A „Petőfi Társaság” tagválasztó gyűlése tagjai sorába választotta, ezzel óhajtván jutalmazni azt a nagyarányú és értékes munkásságot, amit ez az aránylag még fiatal poétai lélek az irodalomnak, úgy szólván, minden ágában végezett. Mi, kik az ifjú lélek lelkesedésével és hódolatával tekintünk fel rá, őszinte örömmel tolmácsoljuk Oláh Gábornak eme kitüntetése alkalmából. Egyet azonban még szeretnénk elmondani neki és mindazoknak, kik döntő szerepet vihetnének a vidéki kultúrában. Specialiter Debreczenre gondolunk elsősorban, ennek elhagyatott kultúrájára és arra a nagy művészi és tudományos erőanyagra, amely mindenütt produkálja magát, csak itthon nem. Azon a nagy dekadencián, szellemi- és kultur-visszaesésen, ami itt lépten-nyomon tapasztalható, segíteni kell, épen s kultúra és annak lehetősége érdekében. Az építés munkáját csak az „Oláh Gáborok”-nak kell a kezükbe venni s a név menten biztosítja a sikert. Az idő megérett. A

fejünk fölött új ájer pezseg. Elő, elő a machinákat! S áldott lesz, ki az Úr nevébe jött.

Philológiai kitüntetés. Nemrégiben jelent meg Boros József debreceni 3. éves bölcsészethallgatónak egy görög tárgyú értekezése az Egyetemes Philológiai Közlöny hasábján, „Pindaros első olymposi ódájának metrikai vizsgálata” címen. Boros egészen eredeti uton vizsgálja s az ódát előadó kar tánca szerkezetéből magyarázza az óda stropháinak bonyolult formáját s ebből egyúttal megállapítani igyekszik magának a táncnak a schemáját is. — („Egyiket a másikkal, hiába”) S ez quantitative teljességgel sikerül is neki. — A Budapesti Philológiai Társaság most Boros Józsefet ez igen szép philológiai ténykedéseért igen szépen honorálta: dr. Láng Nándor egyetemi tanár ajánlására rendes tagjai közé választotta. — Mihez őszinte örömmel! . . .

A Magyar Irodalmi Társulat új alapítványa.

A Magyar Irodalmi Társulat gazdag alapítvánnyal gyarapodott egy ismeretlen adományozó jószívűsége folytán. A jótékony adakozó 500 koronás alapítványt tett a társulat javára, hogy abból évente emlékünnepeket rendezzen Kossuth Lajos halálának emlékeztetere. A jószívűséget midőn halásan köszönjük, egyúttal annak a óhajunknak adunk kifejezést, hogy minél több ilyen jótékony szívet adjon társulatunk számára az Ég.

A beíratkozások az új szemeszterre főiskolánkon már megkezdődtek. A kollokviumokon kifáradt ifjúság vidáman sűrög-forog az alma-mater kongó folyosóin. Az elmúlt aggodalmakat új sikerek reménykedése piritja-pirosra, csak némelyeket búsít el az egy hónap múlva való repelálás gondja. No de majd csak kifogyunk belőle!

„Jogászélet”. Ez a címe annak a lapnak, amit jogász ifjúságunk kevéssel ezelőtt megindított. A lap igen szép kiállításban jelenik meg és csak jogász ifjúságunk életrevalóságát és munkaerejét dicséri. Mi csak a kiindulás okát nem szeretjük, egyébiránt azonban meg vagyunk békülve.

Olvasóinkhoz. Mint az első alkalommal, úgy most is összevont számokban jelenik meg a lapunk. A kései megindulás bajaiban van az ok. Midőn ezért olvasóink szíves elnézését kérjük, egyben ígéretet teszünk, hogy a hiányt pótolni fogjuk és a következő számokat a rendes időben fogjuk megjelentetni.

Szerkesztői üzenetek.

Egyetemi Lapok, Budapest, Új Egyetem, Kolozsvár. A cserepéldányi viszonyt lehetőleg szeretnénk fenntartani. Kérünk azért benneteket, szíveskedjetek eszerint ti is intézkedni.

Mányiné Prigl Olga. Hálás köszönet a küldeményért. Szíves támogatását a jövő számokra is kérnénk. Üdvözléssel: a szerkesztőség.

Vándor Iván. A meleg szívű, gyönyörű novellát meleg szívvel köszönjük. Nagybecsű munkálkodását továbbra is kérnénk.

K. Z. Szerep. A poémát megkaptuk, hozzáuk. A „Csokonai-kör” pályadíjához őszintén és szívből gratulálunk. Üdv.

Sidney Carton. Ne haragudj, hogy a múlt számról lemaradtál. Igazán nem lehetett másként cselekedni. Mással szemben nem tudtam volna kikerülni a sértést. Veled, úgy gondoltam, legelőbb tudok megértésre jutni. Személyesen szerettem volna minderről beszélni, de nem lehetett. Majd levélben. Addig is üdv.

Eperjesi jogakadémia igazgatósága. A közlés végett küldött „Ismeretést” szíves készséggel hoztuk volna, de mire megjelentünk, már nem volt időszerű.